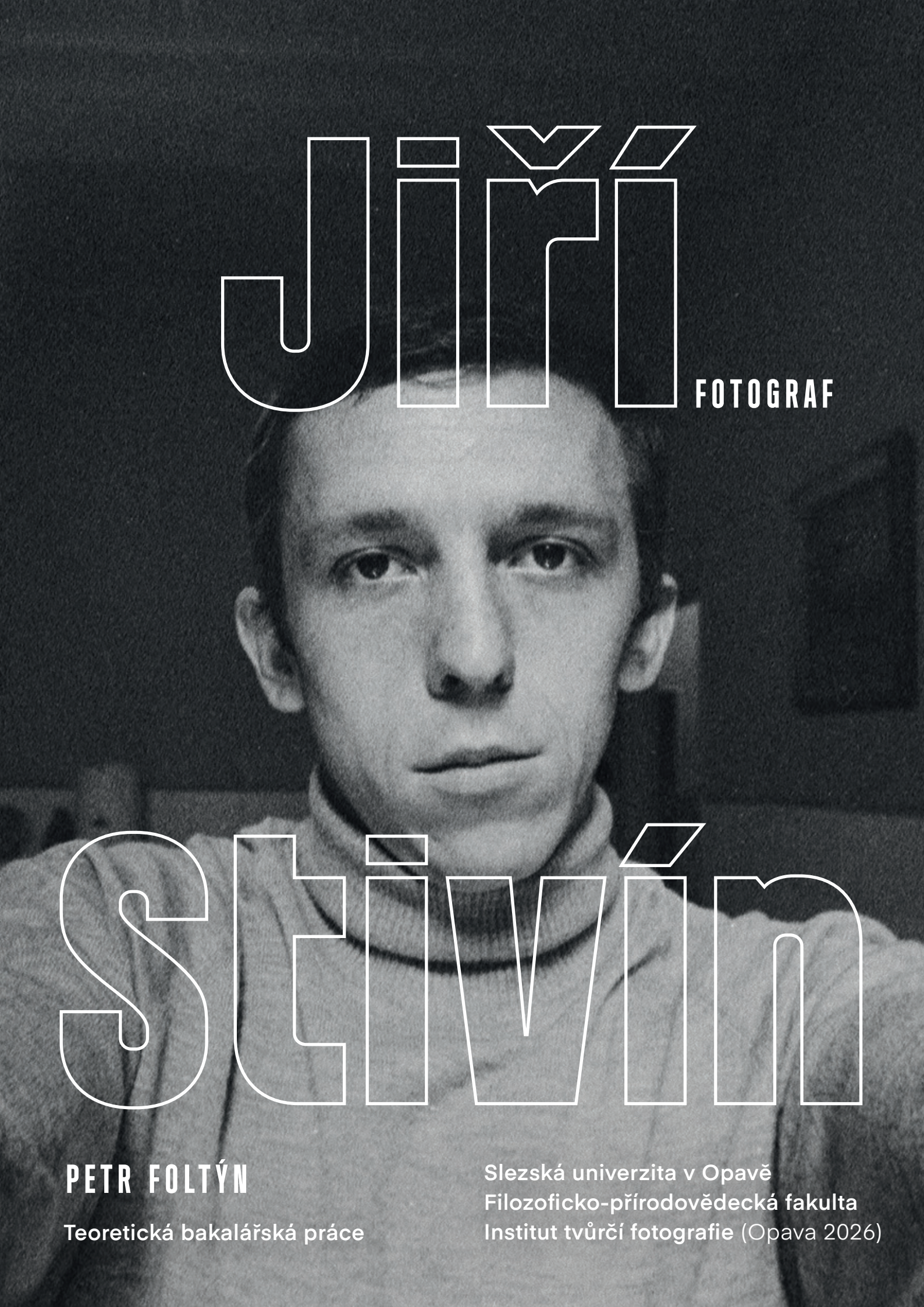

Jiří Stivín

FOTOGRAF

PETR FOLTÝN

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie (Opava 2026)

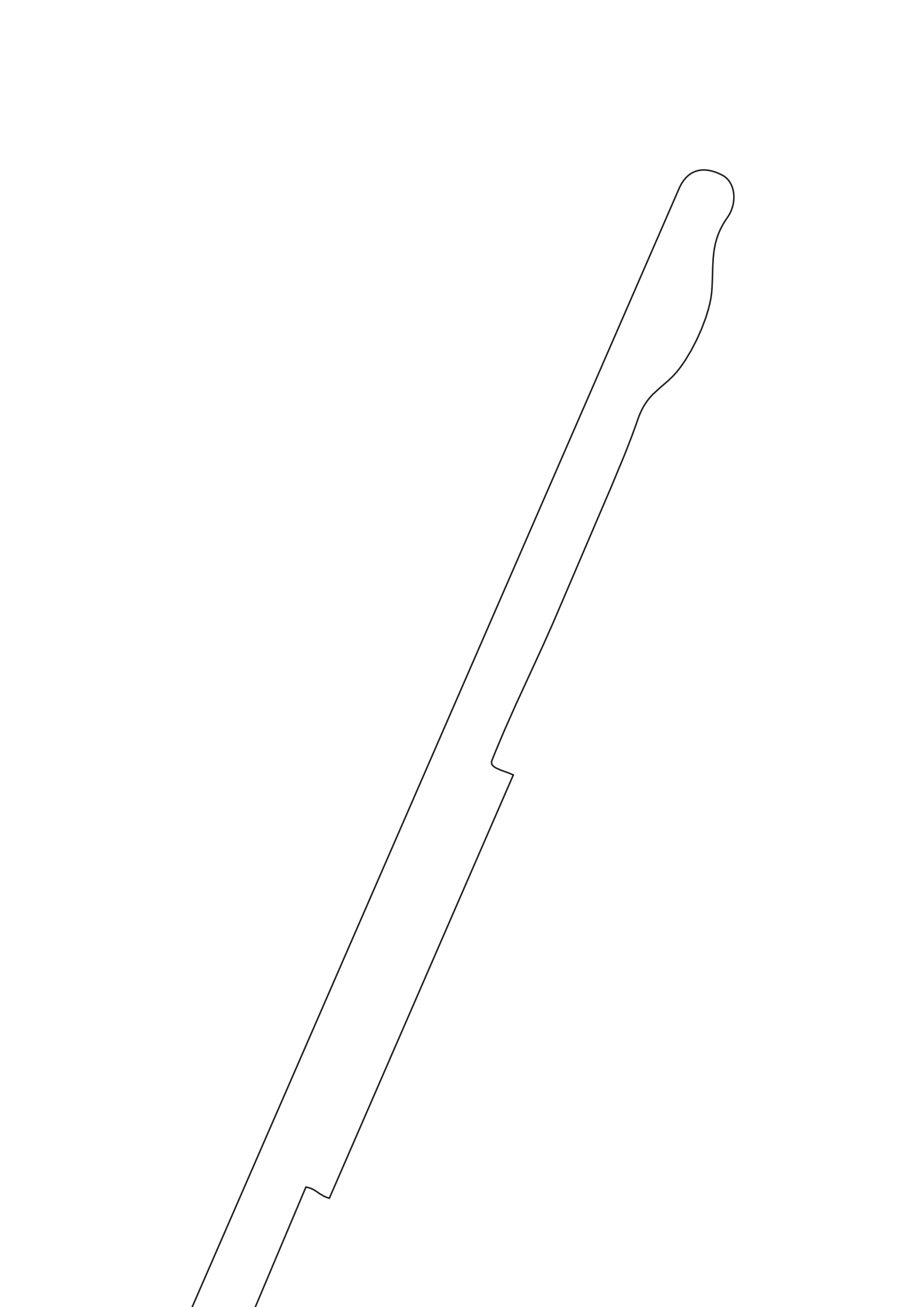

PETR FOLTÝN

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2026

FOTOGRAF

Jiří Stivín

JIŘÍ STIVÍN - FOTOGRAF
JIŘÍ STIVÍN - THE PHOTOGRAPHER

Petr Foltýn

Teoretická bakalářská práce

Vedoucí práce

MGR. MGA. ROMAN FRANC

Oponent

DOC. MGA. PAVEL MÁRA

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Obor: Tvůrčí fotografie

Opava 2026

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2025/2026

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Student: Ing. Petr Foltýn

UČO: 61605

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: Jiří Stivín – Fotograf

Téma práce anglicky: Jiří Stivín - The Photographer

Zadání: Práce se bude zabývat Jiřím Stivínem. *Jiřího Stivína známe jako jazzového umělce. Málo kdo ví, že byl také fotograf.*

Literatura:
POLEĎNÁK, Ivan. Mě všechno dvakrát anebo o Jiřím Stivínovi.1.vyd. Praha: Panton, 1989, ISBN 35-010-89.
JOSEK, Jiří. Beatnici v Praze. Praha: Argo, 2021, ISBN 80-7203-330-1.
RAUVOLF, Josef. Král majálesu po padesáti letech. In: Moderní dějiny [online]. 2015-07-27 [vid. 2024-03-26]. Dostupné z: www.moderni-dejiny.cz/clanek/kral-majalesu-po-padesati-letech/.
FIDLER, Jiří. Okupace 1968. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, a. s. 2018, ISBN 978-80-242-6179-9.
PITHART, Petr. Osmašedesátý. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Academia, ISBN 978-80-200-2914-0.

Vedoucí práce: Mgr. MgA. Roman Franc

Datum zadání práce: 11. 6. 2025

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Tato práce je věnována fotografické tvorbě Jiřího Stivína. Zaměřuji se na jeho tvorbu cca mezi lety 1958 až 2000. Sleduji zachycení důležitých historických momentů jako je například návštěva Allena Ginsberga v Praze nebo vpád ruských vojsk do Československa v roce 1968. Věnuji se zde také dokumentární tvorbě z jeho hudebního života a cest po Česku a zahraničí. Další téma práce je zpracování knihy Systém Stivín, na které jsem se spolu s dalšími autory podílel.

ABSTRACT

This thesis is dedicated to the photographic work of Jiří Stivín. I focus on his work approximately between the years 1958 and 2000. I examine his capture of important historical moments, such as the visit of Allen Ginsberg to Prague or the invasion of Czechoslovakia by Russian troops in 1968. I also discuss his documentary photography related to his musical life and his travels across the Czech Republic and abroad. Another topic of the thesis is the creation of the book Systém Stivín, on which I collaborated together with other authors.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jiří Stivín, fotograf, srpen 1968, Allen Ginsberg, středoformátový fotoaparát, 35mm, černobílá fotografie.

KEY WORDS

Jiří Stivín, photographer, August 1968, Allen Ginsberg, medium format camera, 35mm, black and white photography.

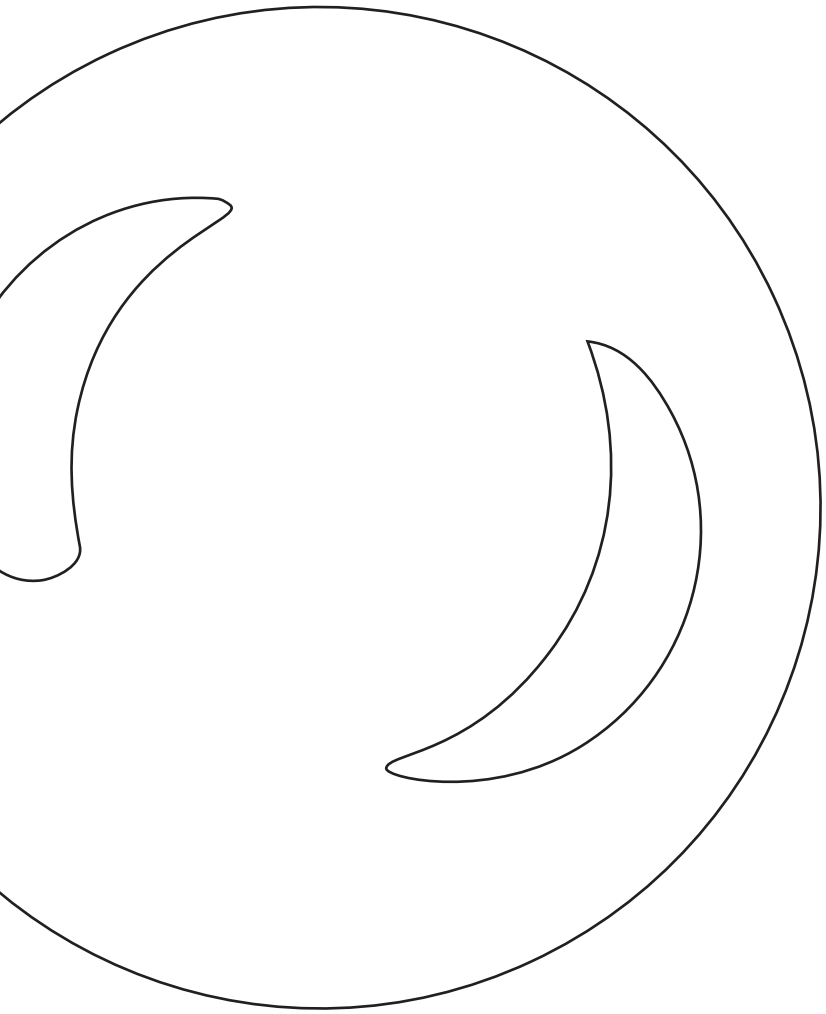

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval Jiřímu Stivínovi za osobní setkání a velkou vstřícnost při rozhovorech a za důvěru, se kterou mi předal svůj celý filmový archív. Děkuji Lence Stivínové, Jiřímu Pátkovi, Milanu Nedvědovi, Ivu Pelnářovi za jejich čas na interview.
V neposlední řadě děkuji MgA. Romanu Francovi za odborné vedení celé bakalářské práce a profesoru Vladimíru Birgusovi za prvotní impuls tuto práci o Jiřím Stivínovi napsat.

Obsah

Úvod 14

Hudebníci jako fotografové 16
Stivín jako hudebník 28
Dětství a formování vztahu k hudbě 28
60. léta – nástup na jazzovou scénu 30
Široké spektrum hudební činnosti 30
Rozhovor s kamarádem z dtství Ivo „Pegas“ Pelnářem 30

Stivín jako fotograf 34
Začátky fotografování a studium na FAMU 34
Po studiu a současnost 40
Stivínovy fotografické styly 43

Rozhovor s historikem fotografie Jiřím Pátkem 72
Rozhovor s manželkou Lenkou Stivínovou 73

Tvorba knihy Systém Stivín 74
Rozhovor s grafikem Milanem Nedvědem 78

Závěr 83

Časová osa Stivínova života 84
Přehled výstava ocenění 88
Seznam použité literatury a zdrojů 89
Jmenný rejstřík 90

Úvod

JIŘÍ STIVÍN.

Pod tímto jménem si většina lidí představí především hráče na všemožné dechové nástroje, multiinstrumentalistu, učitele improvizace a skladatele. Málokdo však ví, že je aktivní fotograf a studoval kameru na pražské FAMU. Jiřího Stivína jsem poprvé navštívil v jeho domě v rekonstruovaném starém mlýně ve Všenorech kousek od Prahy. Dostalo se mi od něho i jeho manželky Lenky milého a přívětivého uvítání. Při kávě a nad archívem jsme se bavili o jeho dětství, fotografických začátcích, studiu kamery a asistenci při natáčení filmů, portrétování světoznámého „beatníka" Allena Ginsberga a také o okupaci v srpnu roku 1968. Všechny tyto historky se samozřejmě prolínali i s jeho známější hudební kariérou. Kdy fotografoval Milese Davise, nebo vytvořil řadu fotografií pro své či jiné hudební projekty. Čím víc se stal známý u nás i ve světě, tím víc se setkával se zajímavými lidmi a při různých návštěvách si s nimi pořizoval selfie. Kupříkladu s Václavem Havlem nebo jeho americkým protějškem Billem Clintem. V jeho velkém domě jsem kromě velké sbírky hudebních nástrojů obdivoval zejména fotografickou techniku, kterou v průběhu svého života používal. „Chcete vidět jeho sbírku jablíček?" ptá se mě jeho žena Lenka vedouc mě do sklepa. V tu chvíli myslím na to, že bude asi Jiří Stivín také vášnivý ovocnář. Při pohledu na tu „sbírku" jsem se začal smát. Byla to přehlídka snad všech počítačů značky Apple, které Jiří Stivín snad od samého začátku této firmy používal a dodnes používá.

HUDEBNÍCI JAKO FOTOGRAFOVÉ

Vedle Jiřího Stivína existuje celá řada českých i zahraničních hudebníků, kteří se paralelně věnují také fotografii a rozvíjejí tak svůj umělecký výraz v jiném médiu. Tito tvůrci často přenášejí své hudební cítění, smysl pro rytmus, kompozici a atmosféru i do vizuální tvorby, čímž vznikají osobité a mnohdy velmi autentické fotografické soubory. Zde představuji vybrané osobnosti z domácí i světové scény a poukazuji na to, jakým způsobem se jejich hudební zkušenost promítá do jejich fotografické tvorby.

PATTI SMITH

Patricia Lee Smith je americká hudebnice, básnířka, spisovatelka a fotografka, považovaná za jednu z nejvýraznějších osobností propojujících poezii a rockovou hudbu. Narodila se v roce 1946 v Chicagu a vyrůstala v New Jersey. Do širšího povědomí vstoupila v 70. letech na newyorské umělecké scéně kolem klubu CBGB. Její debutové album *Horses* (1975) je dodnes považováno za zásadní nahrávku raného punku a alternativního rocku. Smith ve své tvorbě kombinuje syrový hudební projev s literární obrazností a výrazným osobním gestem.

Vedle hudby se dlouhodobě věnuje také fotografii, která je pro ni intimním a meditativním médiem. Fotografovat začala už v mládí a její vztah k obrazu byl silně ovlivněn partnerstvím s fotografem Robert Mapplethorpe, s nímž sdílela nejen osobní, ale i uměleckou cestu. Její fotografie jsou převážně černobílé, minimalistické a poetické – často zachycují osobní předměty, pracovní stoly, hroby umělců, literární relikvie či nenápadné detaily každodennosti. Nejde o dokumentární fotografii v klasickém smyslu, ale spíše o vizuální deník, který nese silný emocionální náboj a vzpomínkový charakter.

Stejně jako ve své hudbě a literatuře (například v memoárech Just Kids) pracuje Patti Smith i ve fotografii s tématy paměti, ztráty, spirituality a uměleckého odkazu. Její vizuální tvorba byla vystavována v galeriích po celém světě a potvrzuje její postavení jako všestranné umělkyně, která přirozeně propojuje slovo, hudbu i obraz.[1]

1 BAIRD, Daniel. Patti Smith: Making the Past Present. Border Crossings. 2013 [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://bordercrossingsmag.com/article/patti-smith-making-the-past-present

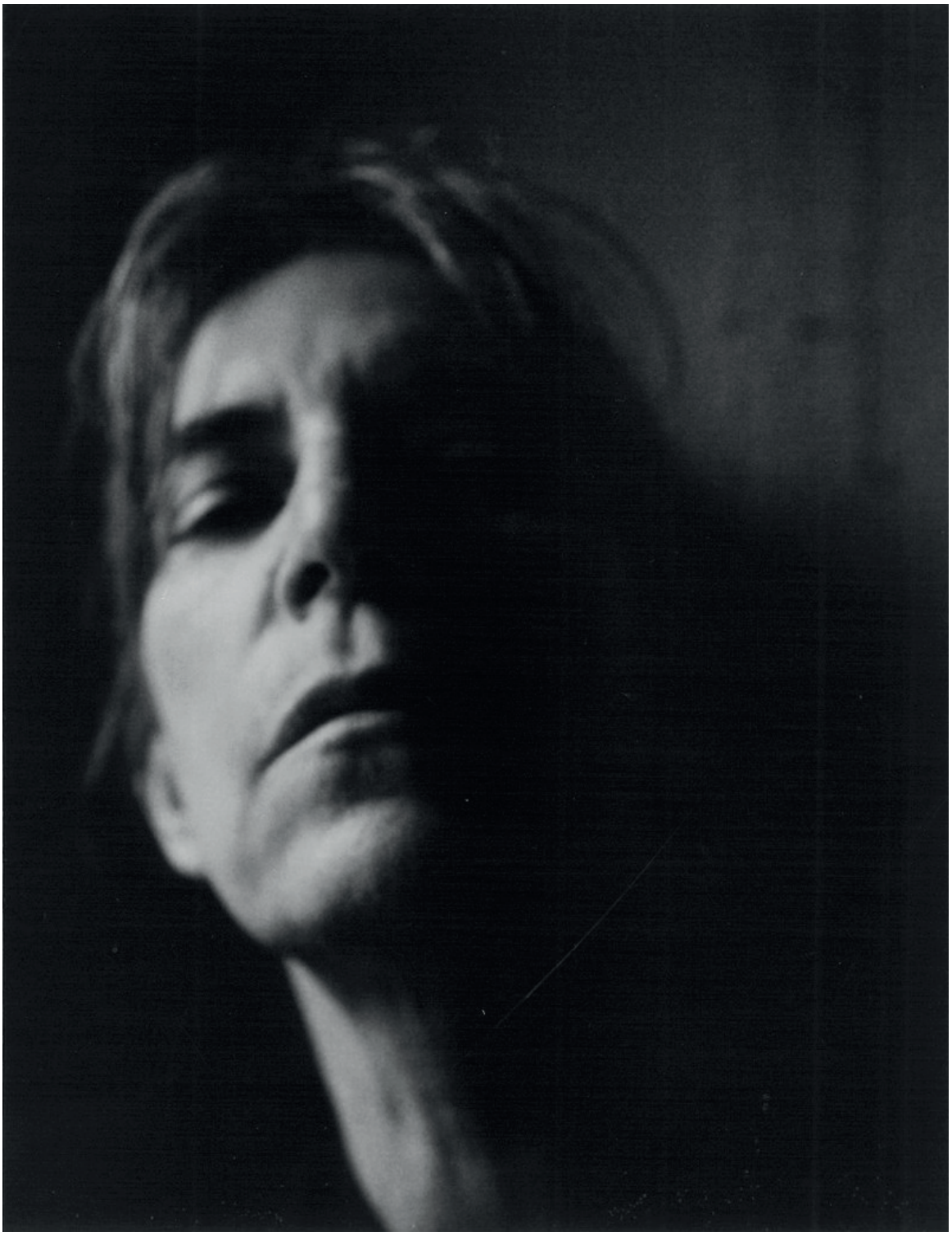

Autoportrét, 2003, © Patti Smith

Land 250, 2008, © Patti Smith

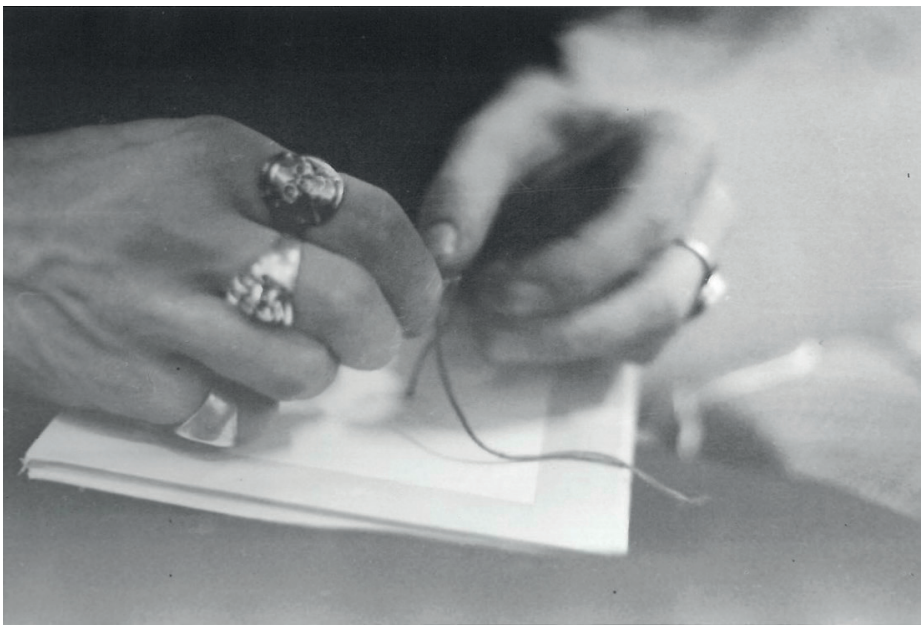

Chelsea Hotel, 1969, © Patti Smith

BRYAN ADAMS

Bryan Adams je kanadský hudebník, zpěvák, skladatel a fotograf. Narodil se v roce 1959 v Kingstonu v Kanadě a svou hudební kariéru zahájil koncem 70. let. Proslavil se hity jako *Summer of '69* nebo *Everything I Do (I Do It for You)* a stal se mezinárodně uznávanou pop-rockovou ikonou. Během své kariéry získal řadu ocenění, včetně Grammy a Juno Awards, a jeho energické koncerty i chytlavé písně mu zajistily pevné místo v hudebním světě.

Kromě hudby se Bryan Adams dlouhodobě věnuje i fotografii, a to s mezinárodním uznáním. Jeho styl je charakteristický černobílými portréty celebrit, snímky z módního světa a reportážními momentkami, které často zachycují intimní a autentické okamžiky. Adamsova fotografie kombinuje precizní techniku s uměleckým citlivým pohledem – často zdůrazňuje osobnost a charakter portrétovaných lidí. Mezi jeho známé fotografické projekty patří portréty hudebních a filmových hvězd i významných osobností z oblasti kultury a politiky.[2]

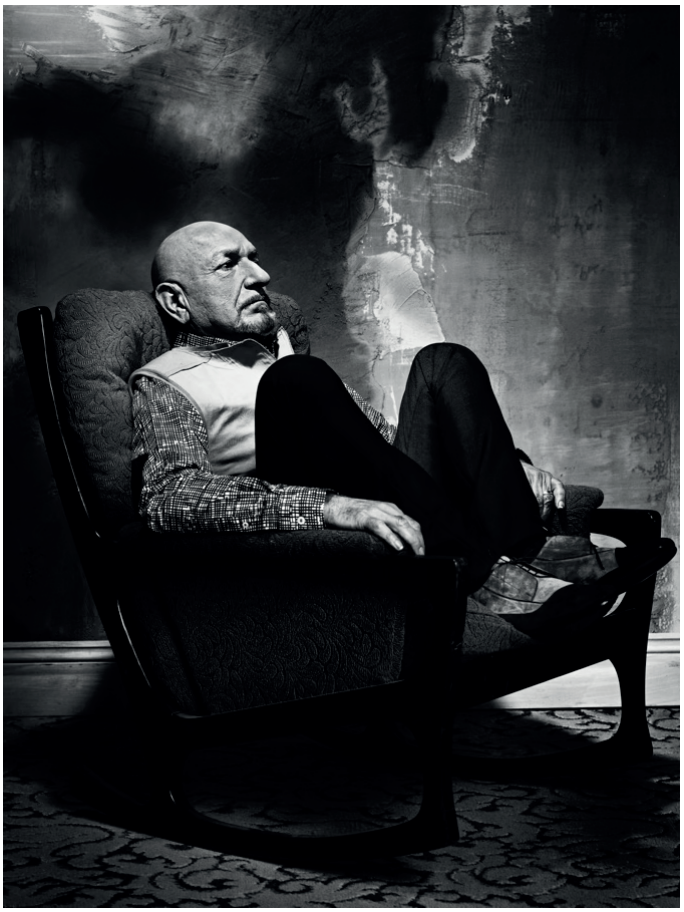

Sir Ben Kingsley, 2010, © Bryan Adams

2 Photo London 2025. Atlas Gallery. [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://www.atlasgallery.com/exhibition/photo-london-2025

KIM GORDON

Kim Gordon je americká hudebnice, výtvarná umělkyně, spisovatelka a fotografka, narozená v roce 1953 v Rochesteru ve státě New York. Nejvíce je známá jako spoluzakladatelka a baskytaristka vlivné alternativní kapely Sonic Youth, která od 80. let zásadně ovlivnila podobu experimentálního rocku a noise scény. Gordon byla vždy nejen hudebnicí, ale i výraznou vizuální osobností kapely – podílela se na estetice obalů, vizuální identitě i celkovém konceptuálním směřování skupiny.

Její kořeny však sahají především do výtvarného umění. Studovala umění v Los Angeles a na přelomu 70. a 80. let byla součástí newyorské umělecké scény, kde se pohybovala mezi galeriemi, konceptuálním uměním a hudebním undergroundem. Fotografie pro ni představuje přirozené rozšíření této vizuální praxe. Její snímky mají často syrový, intimní a neinscenovaný charakter – zachycují momenty z hudebního prostředí, zákulisí, městské fragmenty i osobní situace. Nejde o klasickou portrétní nebo módní fotografii, ale spíše o vizuální deník s punkovou estetikou a silným subjektivním pohledem.

Ve své tvorbě Gordon dlouhodobě zkoumá témata identity, genderu, těla a mediální reprezentace žen v kultuře. Tyto motivy se objevují jak v její hudbě, tak ve výtvarné i fotografické práci. Její memoáry *Girl in a Band* odhalují nejen historii Sonic Youth, ale i její širší umělecký kontext. Kim Gordon tak představuje výraznou postavu, která přirozeně propojuje hudbu, vizuální umění a kritickou reflexi současné kultury.[3]

The Bonfire, 2019, © Kim Gordon

3 HARRIS, Jane Ursula. Eluding the Brand: Kim Gordon Interviewed. BOMB Magazine. 2020-02-14 [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://bombmagazine.org/articles/2020/02/14/eluding-the-brand-kim-gordon-interviewed/

Video instalace Los Angeles, 2019, © Kim Gordon

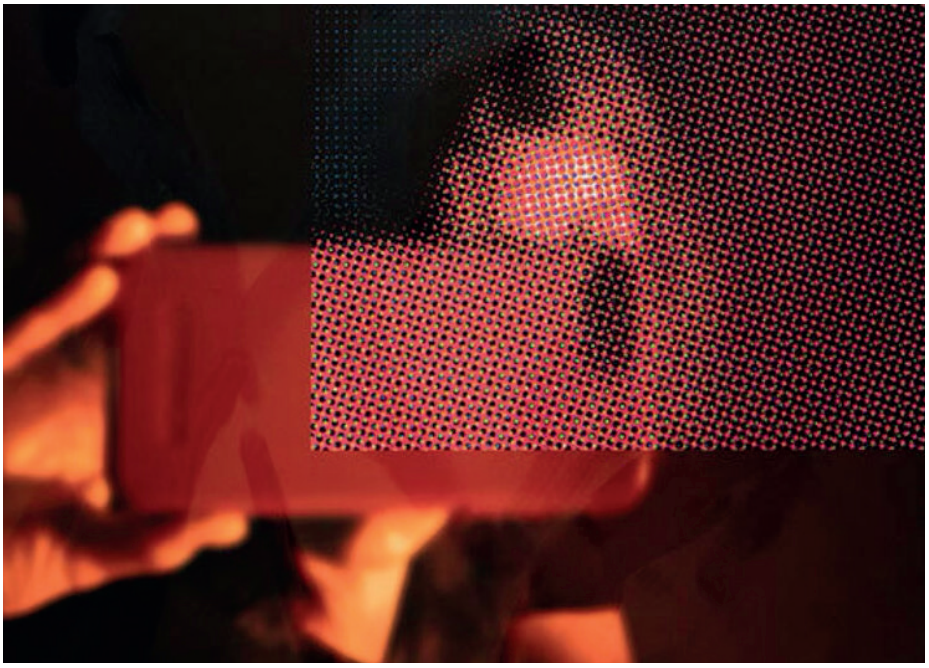

The Bonfire, 2019, © Kim Gordon

LENNY KRAVITZ

Lenny Kravitz je americký hudebník, zpěvák, skladatel, producent a herec, narozený v roce 1964 v New Yorku. Proslavil se na přelomu 80. a 90. let originálním spojením rocku, funku, soulu a psychedelie. Jeho hudba je silně inspirovaná 60. a 70. lety, přesto však působí současně a osobitě. Alba jako *Are You Gonna Go My Way* či 5 mu přinesla mezinárodní úspěch a několik cen Grammy. Kravitz je známý nejen svým hudebním talentem, ale i výrazným stylem a charismatickou pódiovou prezentací.

Vedle hudby se dlouhodobě věnuje také vizuálnímu umění, designu a fotografii. Založil kreativní studio Kravitz Design, které se zaměřuje na interiérový a produktový design. Fotografie je pro něj osobním médiem – často pracuje s černobílým formátem a zachycuje intimní momenty ze zákulisí, cestování nebo každodenního života. Jeho snímky mají uvolněnou, autentickou atmosféru a často odrážejí jeho cit pro estetiku, světlo a kompozici.[4]

Kravitzova vizuální tvorba je úzce propojena s jeho životním stylem – spojuje hudbu, módu, architekturu i spiritualitu do jednotného uměleckého vyjádření. Stejně jako ve své hudbě, i ve fotografii klade důraz na emoci, svobodu a osobní výraz, čímž potvrzuje svou pozici všestranného umělce, který přirozeně překračuje hranice jednotlivých médií.

Flash, © Lenny Kravitz

4 „Drifter|Flash“ – Lenny Kravitz. Leica Camera. [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://leica-camera.com/de-AT/Leica-Galerien/Leica-Galerie-München/News-Program/„Drifter|Flash“-Lenny-Kravitz

L’ange de L’hotel Particulier, © Lenny Kravitz

Elias, © Lenny Kravitz

MILAN CAIS

Milan Cais je český hudebník a výtvarník narozen v roce 1974. Je známý především jako zpěvák, bubeník, textař a skladatel skupiny Tata Bojs, kterou založil v roce 1988 společně s Markem Huňátem. Vedle hudby se dlouhodobě věnuje také výtvarnému umění. Studoval na Střední grafické škole Václava Hollara a následně na Akademii výtvarných umění v Praze, kde se zaměřoval na sochařství a vizuální komunikaci. Ve své tvorbě propojuje hudbu a vizuální umění a vnímá je jako jeden celek.

Fotografie tvoří důležitou součást jeho multimediální výtvarné práce. Cais ji často používá jako osobní záznam nebo součást instalací a výstav. Například na festivalu v Brandýse nad Orlicí představil projekt *Máma, táta a já*, který pracoval s fotografickými portréty jeho rodiny doplněnými o odpočítávání času prožitého od narození. Fotografie tak u něj často slouží k zachycení osobních témat, paměti a vztahů.

Fotografii využil také při své výstavě *9 + 6* v roce 2006, která byla koncipována jako vizuální deník z období těhotenství jeho ženy a narození dcery. Součástí instalace byly kresby, objekty i fotografie, které dohromady vytvářely osobní a intimní obraz rodinného života.[5] V Caisově tvorbě proto fotografie není samostatným médiem, ale přirozeně se propojuje s dalšími formami umění, podobně jako jeho hudba.

Tátomam, 2006, © Milan Cais

Máma, táta a já, 1998, © Milan Cais

5 ČIHÁKOVÁ NOSHIRO, Vlasta. Milan Cais. Artlist. 2015 [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://artlist.cz/umelci/milan-cais/

ZDENĚK BÍNA

Zdeněk Bína je český zpěvák, kytarista a skladatel, narozený v roce 1977. Do širšího povědomí se dostal jako frontman a hlavní autor kapely -123 min., která od konce 90. let patří k výrazným představitelům české alternativní a jazz-rockové scény. Skupina si získala pozornost originálním propojením jazzu, rocku, funku a blues, výraznou rytmikou a osobitým vokálním projevem právě Zdeňka Bíny.

Bína je také vášnivý street fotograf a velvyslanec značky Carl Zeiss.

© Zdeňek Bína

© Zdeňek Bína

© Zdeňek Bína

Stivín jako hudebník

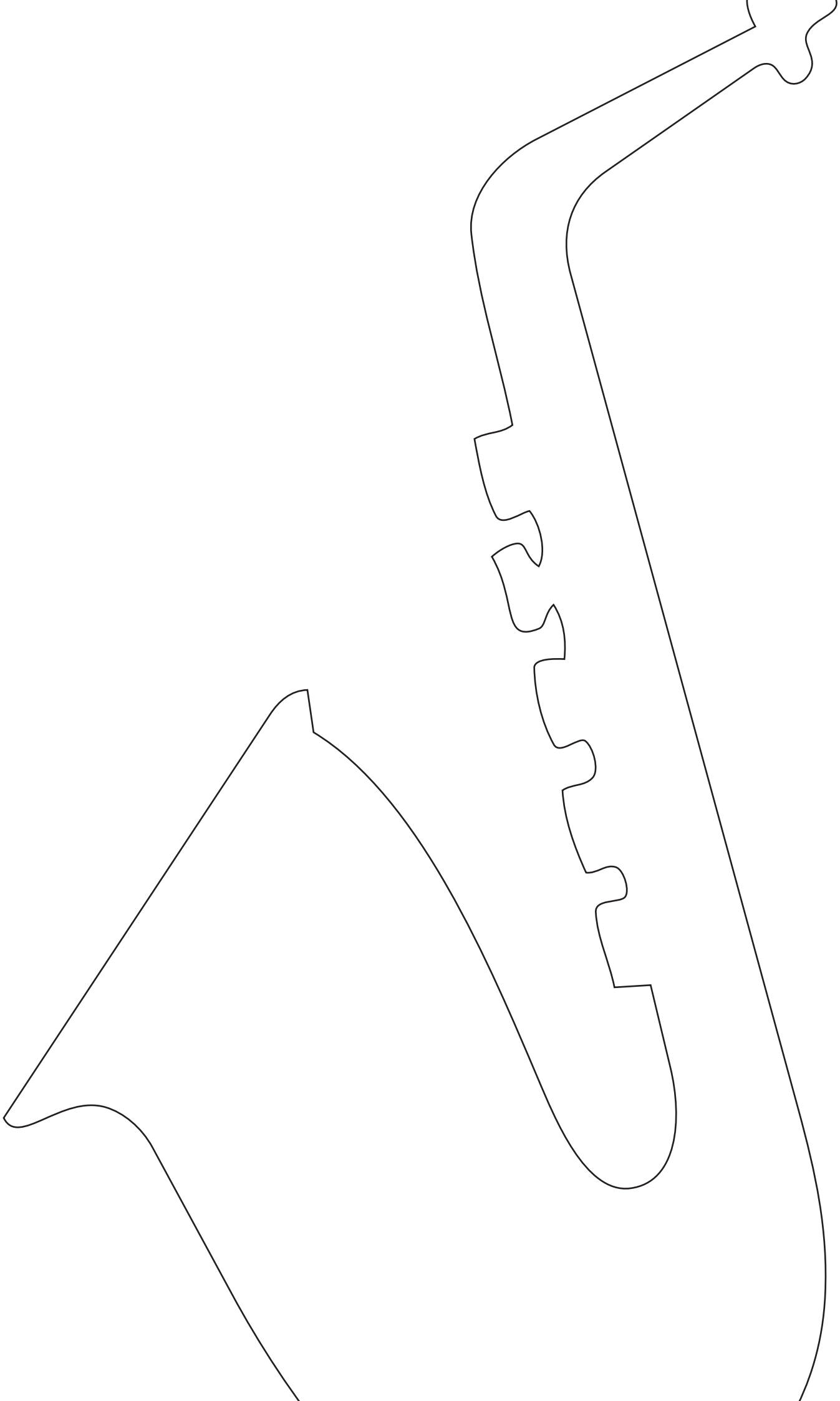

STIVÍN JAKO HUDEBNÍK

Hudební dráha Jiřího Stivína se nezačala utvářet náhle jedním rozhodnutím, ale postupně vyrůstala z jeho raných zkušeností a zážitků. Už od dětství dělal první hudební krůčky při cvičení na housle, které postupně doplňovaly první koncertní zkušenosti a stále hlubší zájem o poslech hudby. Postupně začal zkoušet i další nástroje, hrát v prvních kapelách a objevovat různé hudební styly. Tyto rozmanité zkušenosti ho provázely i během studia na prestižní hudební škole v Anglii a postupně ho přiváděly k dalším profesionálním hudebním angažmá.

Dětství a formování vztahu k hudbě

Jiří Stivín se narodil 23.11.1942 v Praze. Jeho maminkou byla známá divadelní a filmová herečka Eva Svobodová, která si zahrála například paní Müllerovou ve filmu Dobrý voják Švejk. Jeho tatínek, Jiří Stivín, byl nadaný technik a vynálezce. Jeho dědečkem byl divadelní režisér, pedagog a překladatel Milan Svoboda.

Jiří Stivín ve 4 letech, z rodinného archivu.

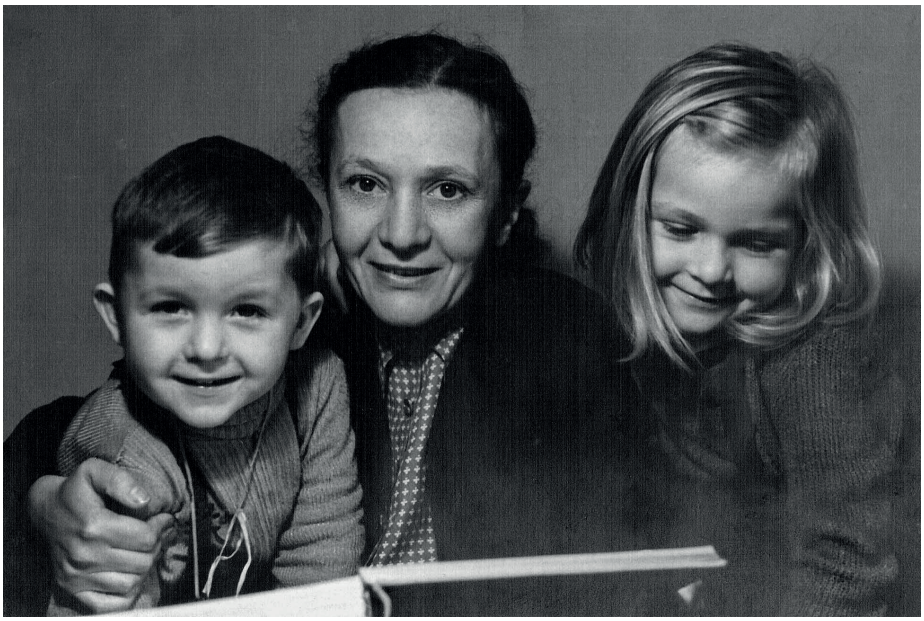

Jiří Stivín s maminkou a sestrou Zuzanou, z rodinného archivu.

Už jako malého ho zajímalo divadlo a také hrál v divadelní hře Děravá škorně od Míly Petrovičové. Věnoval se také hodně sportu. Jezdil na kole, lyžoval, byl členem jachtařského oddílu a hrál tenis a fotbal.

Jiří Stivín vyrůstal v kulturním prostředí Prahy, které mu umožnilo kontakt s uměním již od útlého věku. Hudba jej přitahovala přirozeně a postupně se stala hlavním směrem jeho zájmu. Již v mládí se projevil jeho cit pro melodii, rytmus i schopnost soustředěného poslechu.

Studoval hru na flétnu a klasickou hudbu, která mu poskytla pevný technický základ. Klasická hudební průprava se později stala důležitým východiskem pro jeho další experimenty. Současně jej však přitahovala svobodnější forma hudebního projevu, zejména jazz a improvizace.

Jiří Stivín hraje na flétnu a pózuje s kamarády z Turistického oddílu. z rodinného archivu.

S bratrancem Milanem Svobodou, Jiří Stivín je v pravo, z rodinného archivu.

60. léta – nástup na jazzovou scénu

V 60. letech se Jiří Stivín začal výrazně prosazovat na české jazzové scéně. Toto období bylo charakteristické hledáním nových hudebních cest a experimentováním. Jazz mu poskytoval prostor, který klasická hudba nenabízela – možnost okamžité reakce, spontánnosti a osobního výrazu.

Postupně si vybudoval reputaci originálního hudebníka, který není svázán žánrovými hranicemi. Jeho hra byla založena na improvizaci, otevřenosti a neustálém hledání nových zvukových možností. Tento přístup zůstal pro jeho tvorbu typický i v dalších desetiletích.

Široké spektrum hudební činnosti

Během své kariéry se Jiří Stivín pohyboval mezi několika hudebními světy. Vedle jazzu a free jazzu se systematicky věnoval také staré hudbě, zejména baroku. Dokázal propojit interpretaci historické hudby s improvizačními prvky, čímž vytvářel osobitý styl.

Realizoval řadu tematických koncertů a projektů. Významné byly například koncerty věnované svaté Cecílii, patronce hudebníků, které spojovaly různé hudební epochy a styly v jednom dramaturgickém celku. Tyto projekty vyžadovaly nejen hudební virtuozitu, ale i organizační schopnosti a osobní nasazení.

Pro jeho tvorbu je charakteristická nezávislost. V rozhovoru zdůrazňuje, že vždy usiloval o svobodu rozhodování a možnost vytvářet projekty podle vlastní představy. Individualismus je jedním z jeho výrazných rysů – jak v umělecké práci, tak v osobním postoji k tvorbě.

Rozhovor s kamarádem z dětství Ivo „Pegas“ Pelnářem

Pamatujete si, jak jste se poprvé poznali s Jiřím Stivínem?
Ano, pamatuji. Bylo to na letním táboře Na Souši v Jizerských horách. Jirka tam byl jako nováček, já byl asi o dva roky starší, i když přesně si to už nepamatuji. Pamatuji si ale, co jsme tam dělali. Chodili jsme na výlety, měli jsme tam plachetnice. Bohužel bylo hodně deštivo, stoupla hladina přehrady i přítoku, takže jsme museli tábor posouvat dál od vody. Dělali jsme výlety do okolí. Když jsem se tam byl podívat asi před deseti lety, vůbec jsem to místo nepoznával – všechno je dnes jiné než v šedesátých nebo sedmdesátých letech.

Takže jste byli kamarádi z turistického oddílu. Jaký byl Jirka jako kluk?
Jirka byl vždycky veselý a plný legrace. Neustále s sebou nosil píšťalu a pořád nám na ni hrál.

Fotografoval už tehdy?
To už si nejsem úplně jistý, ale mám pocit, že už fotil.
Kdy jste poprvé vnímal, že to s hudbou myslí vážně?
Když jsem byl maturant, nastoupil jsem na dva roky na vojnu. Po návratu jsem ztratil přehled, co se děje. Měl jsem ale kamaráda v klubu Na Zábradlí, kam jsem často chodil, a Jirka tam měl koncert.
Pamatuji si, že během první části jsem si říkal, jestli si z lidí nedělá legraci – byla to hodně improvizovaná hudba. Ale po přestávce, když lidé tleskali a on zopakoval úplně to samé, spadla mi brada. Došlo mi, že to není improvizace, ale že to má dokonale zvládnuté.

Pamatujete si i dobu, kdy fotografoval?
Ano. Máme kamaráda, který studoval FAMU a emigroval do Kanady. Když přijíždí do Česka, díváme se na fotky ještě ze šedesátých let, které Jirka zachytil.

Čeho si na něm nejvíc vážíte?
Toho, že je pořád lidský, příjemný, žádný nafoukanec. Má pochopení pro každého. Je to skvělá povaha.

Co by podle vás měli vědět lidé, kteří ho znají jen jako umělce?
Že je to úplně obyčejný, normální, příjemný člověk, který se nevytahuje jako hvězda. Odborníci ho uznávají po umělecké stránce, ale on je také výborný fotograf a má vystudovaný.

Stivín jako fotograf

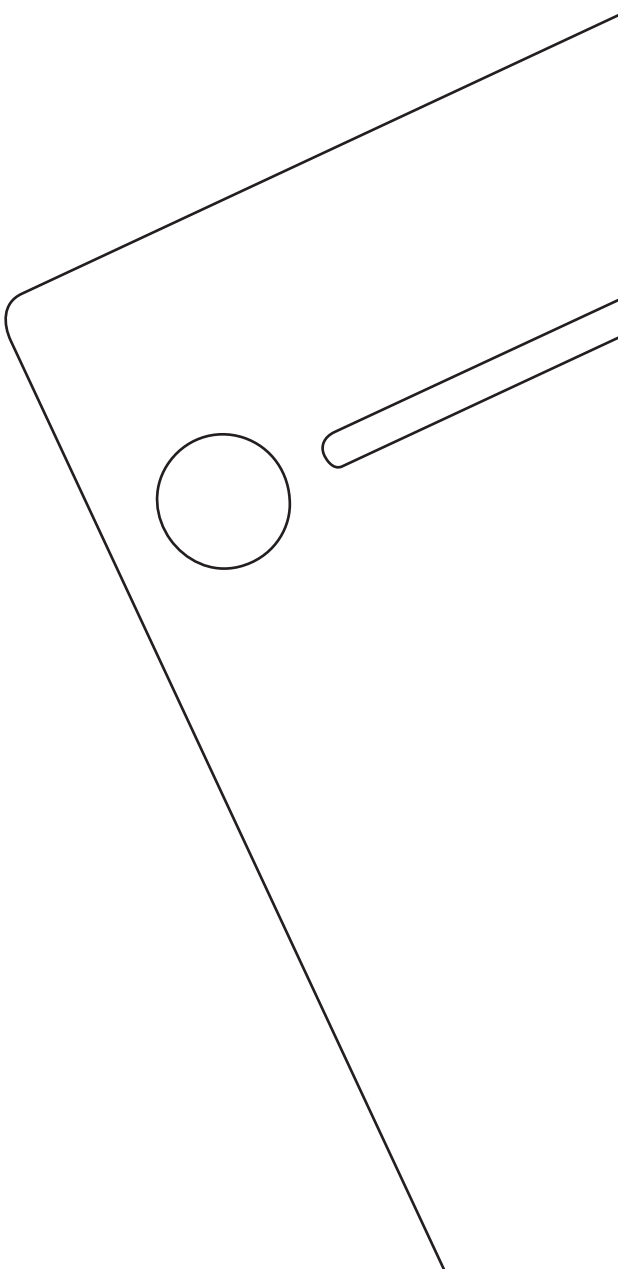

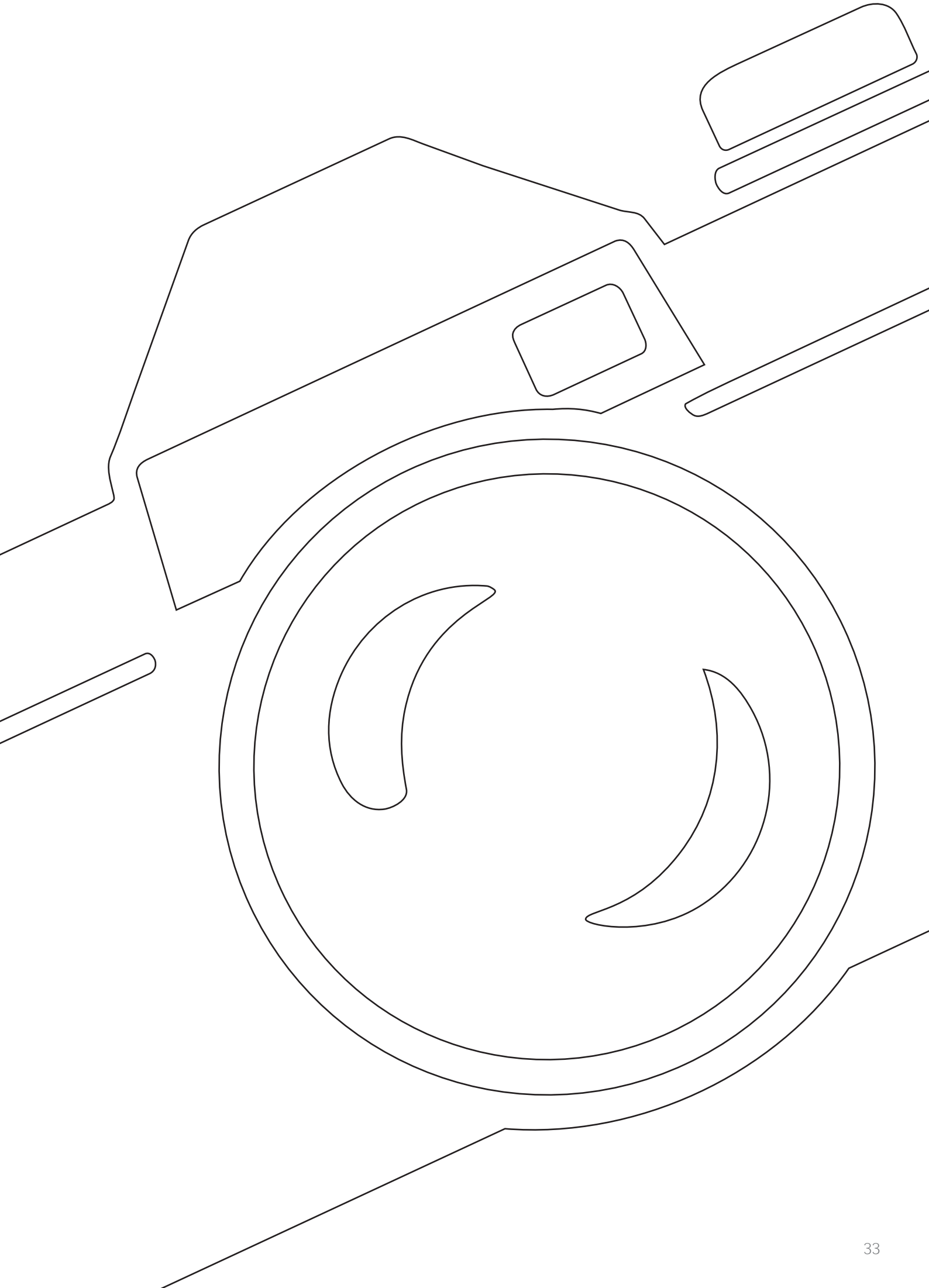

STIVÍN JAKO FOTOGRAF

Ačkoli je Jiří Stivín znám především jako hudebník a skladatel, jeho druhou vášní je fotografie. Tato oblast jeho tvorby zůstává širší veřejnosti méně známá, přesto má výraznou osobní i dokumentární hodnotu. Stivínova fotografická dráha začala již v mládí, kdy nastoupil ke studiu kamery na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění (FAMU) v Praze. Ačkoli se nakonec rozhodl profesionálně věnovat hudbě, fotografii nikdy neopustil – zůstala mu jako způsob vyjádření i jako nástroj vizuálního záznamu kulturního a osobního prostoru, ve kterém se pohyboval.

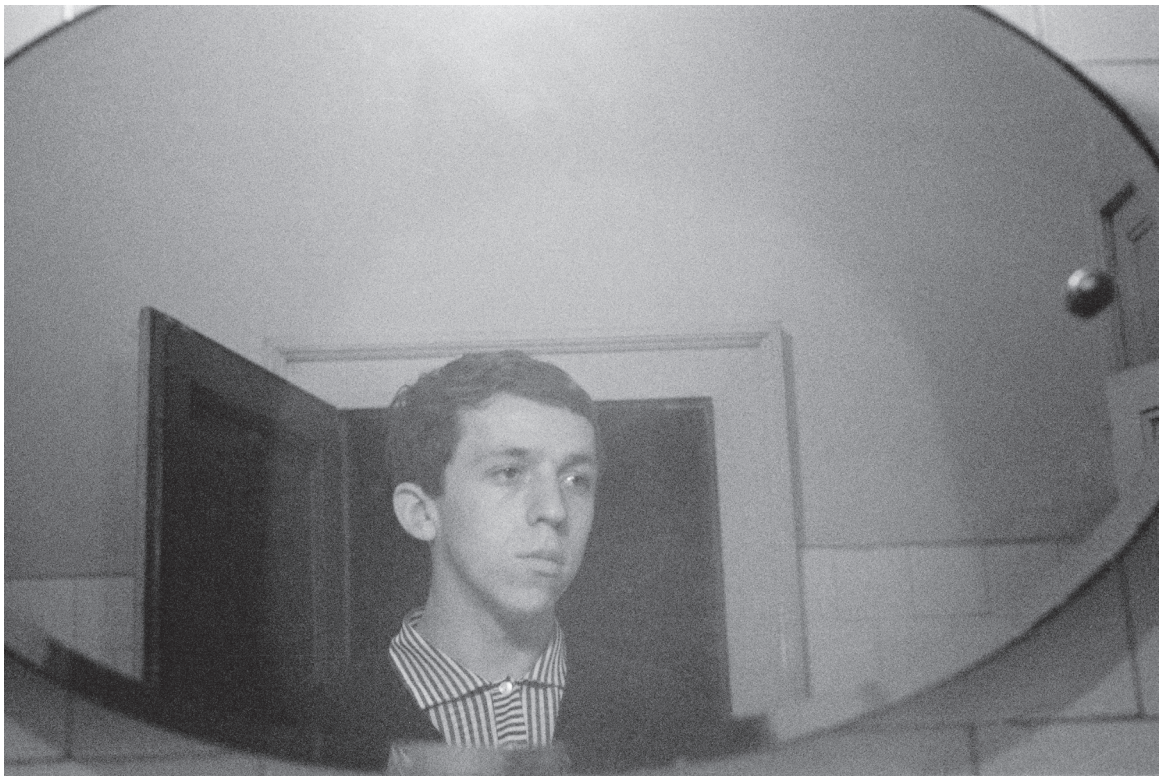

Autoportrét, 70. léta, © Jiří Stivín

Začátky fotografování a studium na FAMU

První kontakt Jiřího Stivína s fotografií sahá do období jeho dospívání. Fotografování ho začalo zajímat již během studia na gymnáziu, kdy se postupně seznamoval se základními fotografickými postupy a technikami. Jedním z prvních fotoaparátů, se kterým pracoval, byl jednoduchý přístroj Babybox, který získal od rodinného známého – generála Hrbka. Tento fotoaparát představoval jeho první praktickou zkušenost s fotografováním a zároveň ho přivedl k experimentování s fotografickým procesem.

Zájem o fotografii se dále prohloubil ve chvíli, kdy začal své snímky samostatně vyvolávat. V domácích podmínkách si zřídil improvizovanou temnou komoru v koupelně, kde experimentoval s vývojkami a procesem zpracování negativů. Tato zkušenost mu umožnila nejen pochopit technickou stránku fotografie, ale také rozvíjet vlastní přístup k obrazové tvorbě.

Dalším důležitým momentem bylo získání fotoaparátu Flexaret, který mu pořídila jeho sestra. Tento dvouoký zrcadlový fotoaparát umožňoval práci se středním formátem a poskytoval kvalitnější obraz než jeho předchozí přístroj. Díky němu začal Stivín fotografovat systematičtěji a vytvářet první soubory fotografií. Tyto snímky později využil také při přijímacím řízení na Filmovou a televizní fakultu Akademie múzických umění v Praze (FAMU).

Kromě vlastního fotoaparátu měl možnost pracovat i s technicky pokročilejším vybavením. Jeho otec vlastnil fotoaparát Leica, který mu občas půjčoval poté, co si všiml jeho rostoucího zájmu o fotografii. Práce s tímto přístrojem pro Stivína znamenala další krok ve zdokonalování fotografické praxe a zároveň ho přivedla k zájmu o kvalitní fotografickou techniku. Později si dokonce vlastní Leicu zakoupil v pražském bazaru s fotografickou technikou a tento přístroj vlastní dodnes.

V období gymnaziálních studií se fotografie postupně stala jednou z jeho hlavních zájmů. Volný čas často trávil návštěvami výstav a galerií, kde se seznamoval s výtvarným uměním a vizuální kulturou. Tyto zkušenosti ovlivnily jeho cit pro obrazovou kompozici i širší vnímání vizuální tvorby.

Po maturitě začal pracovat jako rekvizitář na Barrandovských filmových ateliérech. Tato zkušenost ho přivedla do přímého kontaktu s filmovým prostředím a s profesionály z oblasti kinematografie. Právě zde se seznámil s kameramanem Jaroslavem Tuzarem a také s Ivanem Šlapetou, který ho následně motivoval k přihlášce na studium na FAMU.

Jak sám říká: „ Máma mi řekla, pojď na Barandov a tam budeš dělat rekvizitáře. Točil se zrovna film Vyšší princip. Ostřič Ivan Šlapeta, který v té době chodil s mojí sestrou Zuzanou, se mě zeptal, jestli s ním nechci dělat přijímací zkoušky na pražskou FAMU. Poslal jsem své tehdejší fotografie a na školu mě vzali“

K přijímacím zkouškám na FAMU se Stivín přihlásil s fotografiemi, které pořídil právě pomocí fotoaparátu Flexaret. Tyto práce byly výsledkem jeho samostatného experimentování a fotografické praxe z předchozích let. Přijetí na FAMU tak představovalo přirozené vyústění jeho dosavadního zájmu o fotografii a zároveň začátek systematičtějšího studia filmové a fotografické tvorby.

Období před nástupem na FAMU podle mého názoru charakterizuje především spontánní objevování fotografie, experimentování s technikou a postupné získávání praktických zkušeností. Fotografování pro něj již tehdy představovalo nejen technickou dovednost, ale také prostředek osobního vyjádření a vizuálního zaznamenávání reality.

Studium na FAMU probíhalo v šedesátých letech a bylo spojeno s řadou významných pedagogů a osobností české fotografie a filmu. Mezi pedagogy, kteří Stivína během studia ovlivnili, patřil například Ján Šmok, jenž byl podle jeho slov velmi výraznou pedagogickou osobností. Přestože Stivín hodnotí jeho vlastní fotografickou tvorbu kriticky, oceňoval především jeho pedagogické schopnosti a způsob, jakým dokázal studenty vést k přemýšlení o fotografii.

Jan Šmok byl pro mě nejvýznamnější pedagogická osobnost. Všichni spolužáci z něho měli velký respekt. Znal jsem se taky s jeho bratrem Pavlem Šmokem. Vystupoval jsem s ním na koncertě sv. Cecílie. Po škole jsme jeli do Polska k Baltskému moři a tam vznikla fotografie Naháči.

Během studia se studenti věnovali jak praktické fotografické tvorbě, tak teoretickým a technickým aspektům fotografického procesu. Výuka zahrnovala například práci s expozicí, studium světelných poměrů a další technické principy fotografování. Tyto technické předměty patřily mezi náročnější části studia, protože vyžadovaly detailní znalost fotografických procesů a fyzikálních principů fotografie.

Součástí výuky byla také práce v ateliéru a realizace různých fotografických a filmových cvičení. Studenti vytvářeli vlastní projekty, které následně prezentovali pedagogům a spolužákům. Jedním z úkolů, na který Stivín vzpomíná, bylo fotografické cvičení ve Valdštejnské zahradě. Projekt byl koncipován jako dokument o kameramanovi z FAMU, který zde natáčí film. Během realizace se však objevily různé nečekané komplikace, například změna vzhledu jedné z účinkujících mezi jednotlivými dny natáčení. Tyto situace ilustrují praktickou a experimentální povahu studentských projektů, které často vznikaly v improvizovaných podmínkách.

Významnou součástí studia byla také práce s fotografickými materiály a laboratorními procesy. Studenti například experimentovali s citlivostí filmového materiálu, aby mohli fotografovat i v náročnějších světelných podmínkách. Stivín uvádí, že společně se spolužáky používali filmový materiál Orwo MP7, který měl relativně nízkou citlivost. Aby dosáhli vyšší citlivosti, film převolávali ve vývojce Rodinal, čímž dokázali jeho citlivost zvýšit, i když za cenu výraznějšího filmového zrna. Tento postup byl typickým příkladem tehdejších experimentů s fotografickými materiály.

Během studia měl Stivín možnost setkávat se také s významnými osobnostmi československé kinematografie. Vzpomíná například na setkání s režisérem Milošem Formanem a kameramanem Miroslavem Ondříčkem, kteří v té době připravovali filmové projekty a pohybovali se v prostředí FAMU. Forman dokonce Stivína oslovil s nabídkou účasti ve filmu Černý Petr, kterou však nakonec nepřijal.

Stivín také během studia asistoval na některých filmových projektech a spolupracoval se spolužáky na dokumentárních filmech. Jedním z nich byl například dokumentární snímek Branci, který vznikl ve spolupráci s jeho spolužákem Woodym Vašulkou.

Přestože bylo studium na FAMU zaměřeno především na filmovou a fotografickou tvorbu, Stivín se v této době začal intenzivně věnovat také hudbě. Postupně začal hrát na saxofon a flétnu a stále více času věnoval hudební improvizaci. Tento rostoucí zájem o hudbu měl vliv i na jeho studium, které podle vlastních slov někdy zanedbával právě kvůli hudební aktivitě.

Navzdory tomu studium úspěšně dokončil. Období studia na FAMU pro něj představovalo důležitou etapu, během níž získal technické znalosti, praktické zkušenosti s fotografií a filmem a zároveň se pohyboval v inspirativním prostředí tehdejší filmové a umělecké scény. Tyto zkušenosti později ovlivnily jeho přístup k vizuální tvorbě, kterou v dalších letech rozvíjel paralelně se svou hudební kariérou.

Profesor Ján Šmok o něm říká:

„Zlé jazyky kameramanské zdůrazňují, že Jiří Stivín je výtečný muzikant. Podobné hlasy od muziky tvrdí, že by byl určitě výtečným kameramanem. Leč ani ty, ani ony nemají celou pravdu. Kdyby chtěl, mohl by být stejně výtečně obojím. Ale již v době studií na FAMU se pevně rozhodl pro hudbu a jen málokdo ví proč".[6]

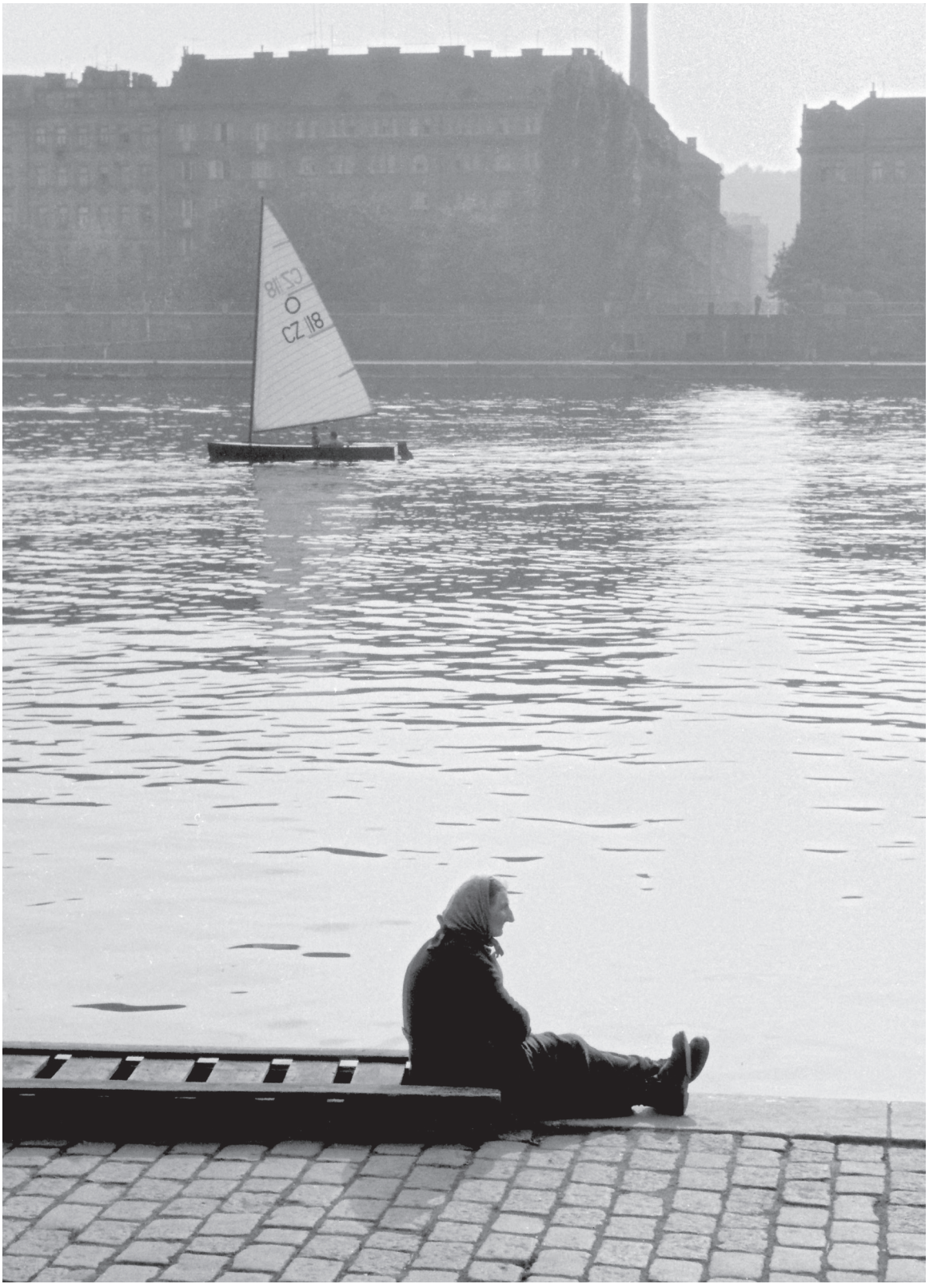

Praha, 1958, © Jiří Stivín

6 POLEĎNÁK, Ivan. Mě všechno dvakrát anebo o Jiřím Stivínovi. Praha: Panton, 1989. ISBN 80-7039-063-8

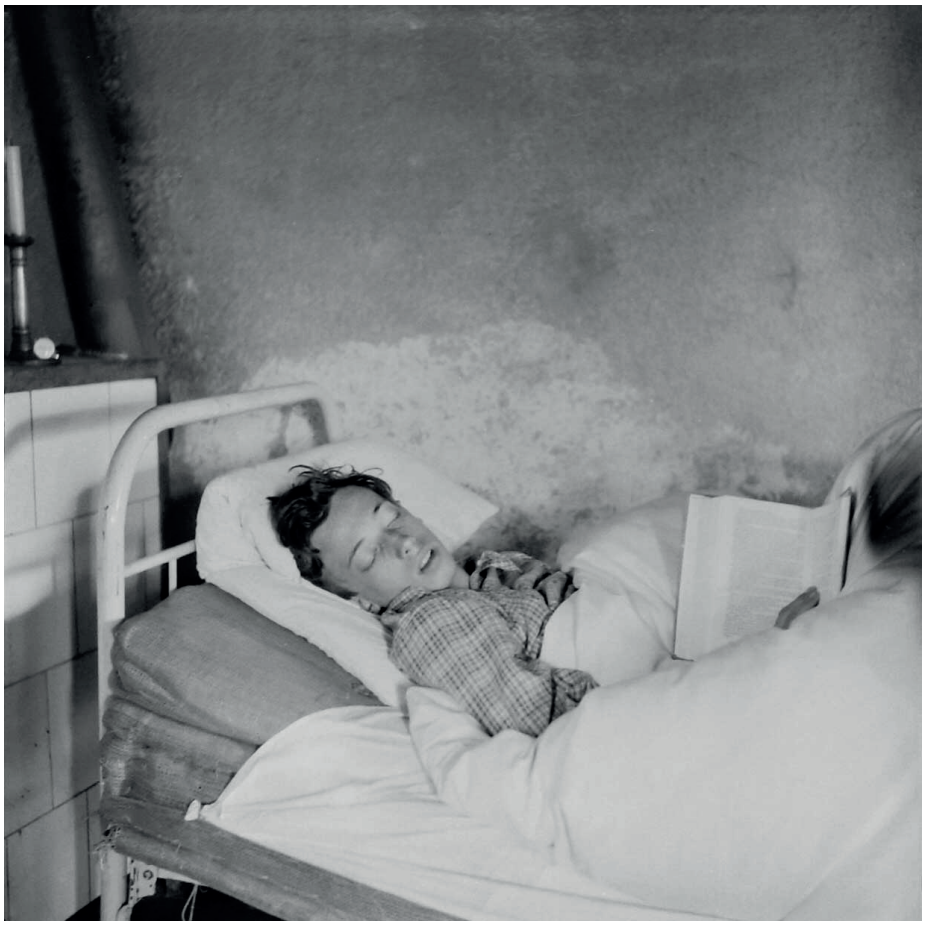

50. léta, © Jiří Stivín.

Z turistického oddílu, 50. léta, © Jiří Stivín.

Natáčení absolventského filmu o malíři José Renau Berenguerovi, 60. léta, © Jiří Stivín

Naháči, Polsko 60. léta, © Jiří Stivín.

Ztvárnění domácího úkolu, 60. léta, © Jiří Stivín.

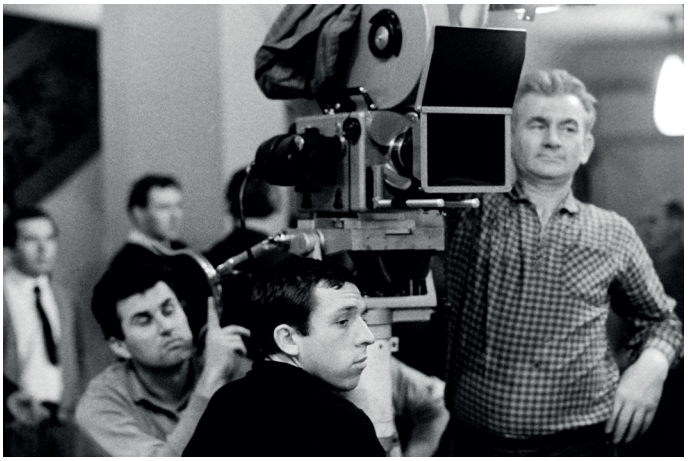

60. léta, © Jiří Stivín.

PO STUDIU A SOUČASNOST

Po ukončení studia na FAMU se Jiří Stivín začal výrazněji věnovat především hudbě, fotografie však zůstala trvalou součástí jeho tvůrčího života. Sám uvádí, že k fotografii přistupoval podobně jako k hudbě – intuitivně a improvizačně, bez pevně stanoveného plánu nebo systematického konceptu. Fotoaparát měl často u sebe a fotografování pro něj představovalo spontánní způsob zaznamenávání situací a prostředí, ve kterých se pohyboval.

V období po studiích fotografoval především prostředí hudební scény, s níž byl profesně spojen. Během koncertních cest a spolupráce s různými hudebníky dokumentoval vystoupení, zkoušky i zákulisní situace. Fotografování často probíhalo neformálně a někdy i bez vědomí fotografovaných osob. Stivín uvádí, že ho bavilo fotografovat „na černo“, tedy nenápadně a bez oficiálního povolení, což mu umožňovalo zachytit autentické momenty z hudebního života.

Významnou zkušeností bylo také fotografování během zahraničních cest. Například při spolupráci s European Jazz Ensemble v Německu pořizoval fotografie hudebníků i koncertních situací a zároveň experimentoval s videozáznamem. Fotografování pro něj bylo přirozeným doplňkem hudební činnosti a součástí širšího dokumentování kulturního prostředí, ve kterém se pohyboval.

K fotografii se vztahuje také epizoda z roku 1968, kdy Stivín během srpnové okupace pořídil fotografie situace v Praze. Negativy následně propašoval přes hranice do Německa ukryté v ponožce. Jedna z fotografií, zobrazující tank projíždějící kolem autobusu, byla následně publikována v zahraničním časopise a stala se známým dokumentem tehdejší situace.

Fotografii využíval také při tvorbě vizuální identity hudebních projektů. Podílel se například na fotografiích pro obaly hudebních desek a často se snažil realizovat vizuální stránku projektů vlastními silami. Podobně vytvářel plakáty pro své koncerty a další propagační materiály. Tento přístup vycházel z jeho snahy mít tvůrčí proces plně pod kontrolou a kombinovat různé umělecké disciplíny.

Specifickou oblastí jeho fotografické tvorby byly také autoportréty. Ty začal systematicky pořizovat v době, kdy mu během jednoho vystoupení nikdo nevyfotografoval společnou fotografii s dirigentem Leonardem Bernsteinem. Tato zkušenost ho vedla k rozhodnutí dokumentovat své setkání s významnými osobnostmi sám. Používal především kompaktní fotoaparát Olympus Mju, který měl poměrně širokoúhlý objektiv, což umožňovalo pořizování autoportrétů z krátké vzdálenosti. Tyto fotografie vznikaly ještě na klasický film a Stivín jich vytvořil velké množství.

V současnosti vnímá zásadní proměnu fotografie především v technologickém vývoji. Zdůrazňuje, že možnost fotografovat mobilním telefonem změnila samotnou povahu fotografování, protože člověk má fotoaparát prakticky neustále u sebe. Fotografie tak získala bezprostřednější a spontánnější charakter než v době analogových fotoaparátů.

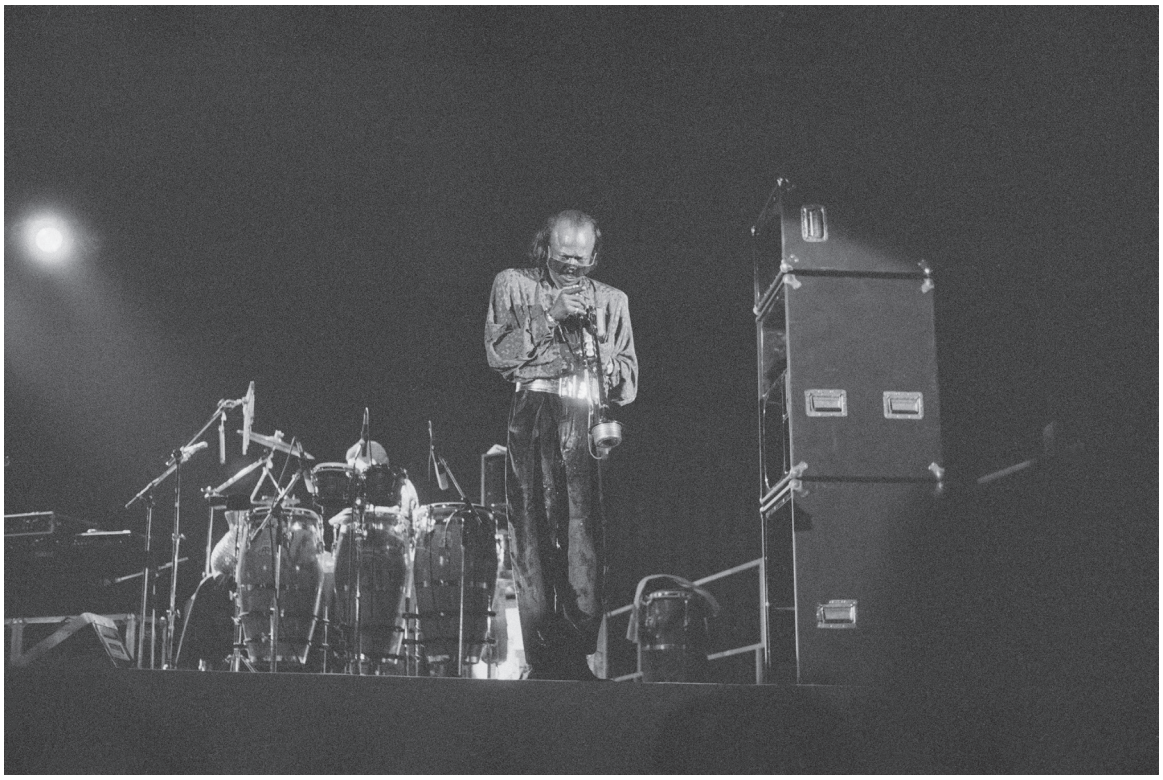

Tajně pořízený snímek Milese Davise, Norimberk, 80. léta, © Jiří Stivín.

Selfie s Václavem Havlem, 90 léta, © Jiří Stivín.

Fotografie se v jeho tvorbě postupně začala více prolínat s dalšími uměleckými formami. V některých projektech využívá fotografický materiál jako součást audiovizuálních vystoupení. Například při různých performancích promítá vlastní fotografie a současně k nim improvizuje hudební doprovod. Podobný princip využívá i v rámci projektu CAPart, kde dochází k propojení fotografie, výtvarné tvorby a hudební improvizace. Během těchto vystoupení jsou fotografie nebo výtvarné obrazy promítány na plátno a doprovázeny živou hudbou.

V poslední době se Stivín věnuje také práci na krátkých audiovizuálních klipových sekvencích, které kombinují fotografie, filmový materiál a jeho vlastní hudbu. Tyto krátké dvouminutové projekty vznikají mimo jiné v souvislosti s připravovaným dokumentárním filmem o jeho životě. Materiál využívá především vlastní archivní fotografie a propojuje je s hudební improvizací, čímž opět zdůrazňuje propojení vizuální a hudební tvorby.

Fotografie tedy v tvorbě Jiřího Stivína nepředstavuje samostatnou profesní dráhu, ale spíše přirozenou součást jeho širšího uměleckého přístupu. Stejně jako v hudbě i zde uplatňuje princip improvizace, spontánnosti a osobního autorského přístupu.

STIVÍNOVY FOTOGRAFICKÉ STYLY

Stivínova fotografická tvorba nese silně osobní ráz. Nejde o stylizovaná díla určená primárně pro galerijní provoz, ale spíše o intimní vizuální deník, který odráží jeho vztah k lidem, hudbě i prostředí. Často zachycuje významné osobnosti české kultury – herce, hudebníky, spisovatele, ale také přátele a rodinu. Významným cyklem je série tzv. „selfie"(autoportrétů s různými osobnostmi). Tento cyklus ukazuje Stivína nejen jako fotografa, ale také jako účastníka kulturního dění, jakýsi tichý spojovací bod mezi umělci a osobnostmi různých oborů.

Jeho snímky jsou často černobílé, komponované s důrazem na výraz, moment a vztah mezi fotografovaným a fotografem. Přestože se neprofiluje jako profesionální dokumentarista, jeho tvorba má značnou hodnotu právě díky bezprostřednosti a upřímnosti výrazu. Fotografuje přirozeně, bez zbytečné stylizace, často v soukromém nebo poloficiálním prostředí – na koncertech, vernisážích, v zákulisí či doma.

Výběr fotografií Jiřího Stivína v této práci je zaměřen na období od 50. do 90. let 20. století, které představuje nejvýraznější etapu jeho tvorby z hlediska tematické i výrazové rozmanitosti. Zvolené snímky reflektují klíčové okruhy jeho práce, jako jsou hudba a divadlo, dokumentární tvorba, zachycení invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 či návštěva Allena Ginsberga v Praze. Soubor je dále doplněn o osobnější rovinu autorovy tvorby, zahrnující motivy žen, rodiny a autoportrétů. Kritériem výběru byla nejen historická a dokumentární hodnota fotografií, ale také jejich schopnost reprezentovat Stivínův osobitý vizuální jazyk, charakteristický citlivou prací se situací, kompozicí a momentem. Výběr zároveň reflektuje můj osobní autorský přístup a vizuální jazyk, přičemž každá fotografie byla zařazena s ohledem na její přínos k celkovému sdělení práce a její schopnost doplňovat ostatní snímky tak, aby společně tvořily ucelený a konzistentní soubor.

Hudba a divadlo

Fotografie koncertů a divadelních představení neslouží jen jako dokumentace hudby či scénického dění, ale jako pokus zachytit okamžik, který je jedinečný a neopakovatelný. Jak poznamenává Annie Leibovitz: „Fotografovat na koncertě znamená zachytit nejen hudbu, ale i energii, pohyb a okamžik, který divák cítí jen v přítomném okamžiku.“[7] Podobně Garry Winogrand zdůrazňuje: „Divadlo před objektivem je jako tanec světla a stínu – musíte být rychlí, citliví a připraveni zachytit emoce, které se zrodí jen na chvíli.“[8]

Stivínovy snímky často zachycují okamžiky pohybu hudebníků, gest a výrazů, které vyzařují nejen zvuk, ale i vizuální rytmus. Jak píše Jim Marshall: „Fotografie koncertu je o rytmu stejně jako o obrazu; zachytit hudbu znamená cítit její tempo očima.“[9] Každý snímek je proto nejen estetickým objektem, ale i nositelem energie a emoce, která vzniká jen v přítomném okamžiku.

V tomto smyslu Stivínova tvorba rezonuje také s myšlenkami Antona Corbijna: „Živá hudba se musí cítit skrze fotografii, ne jen vidět – světlo, stín a pohyb jsou její noty.“[10]

Stivínův hluboký vztah k hudbě, zejména k jazzu a improvizaci, ovlivňuje způsob, jakým vnímá rytmus a kompozici obrazu. Ve fotografii často zachycuje hudebníky při vystoupeních i v zákulisí, čímž vytváří autentické a dynamické snímky plné emocí. Divadelní prostředí je pro něj podobně inspirativní, protože nabízí silné vizuální momenty, práci se světlem a výrazem. Stivín dokáže ve svých fotografiích vystihnout dramatickou atmosféru i intimní okamžiky herců. Díky vlastní zkušenosti performera má cit pro načasování a dokáže zachytit rozhodující moment.

Pražská Lucerna, 60. léta, © Jiří Stivín.

7 LEIBOVITZ, Annie. Annie Leibovitz at Work. New York: Phaidon, 2008. ISBN 978-0-7148-4974-3.

8 WINOGRAND, Garry. Garry Winogrand: The Man in the Crowd. New York: Steidl, 2005. ISBN 978-3-86521-147-4.

9 MARSHALL, Jim. Jim Marshall: Jazz, Rock, and the ’60s. San Francisco: Chronicle Books, 2002. ISBN 978-0-8118-3128-4.

10 CORBIJN, Anton. Anton Corbijn: Untold. London: Thames & Hudson, 2016. ISBN 978-0-500-54450-8.

Zleva: Jiří Mráz, Laco Déczi a Luděk Švábenský, 60. léta, © Jiří Stivín.

Ladislav Fialka v divadle Na zábradlí, 60. léta © Jiří Stivín

Koncert SHQ Karla Velebného, Holešovice, 60. léta, © Jiří Stivín

Leo Wright v Lucerně, 60. léta, © Jiří Stivín.

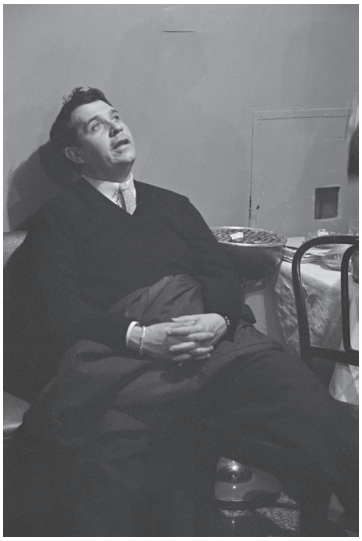

Oldřich Unger v divadle Járy Cimrmana, 60. léta, © Jiří Stivín.

Karel Gott v pražské Lucerně, 60. léta, © Jiří Stivín.

Pavel Bobek, 60. léta, © Jiří Stivín.

Waldemar Matuška, 60. léta, © Jiří Stivín.

Klarinetista Karel Smetáček, 60. léta, © Jiří Stivín.

Zleva: Rudolf Dašek a Toto Blanke, 1977, © Jiří Stivín.

Pražská Lucerna, 60. léta, © Jiří Stivín.

Dokument

Dokumentární fotografie představuje jakýsi most mezi realitou a interpretací, mezi svědectvím a uměleckým pohledem. Každý snímek zachycuje okamžik, který je unikátní a nenahraditelný. Jak poznamenává Dorothea Lange: „Fotografie není jen obrazem, je svědectvím o životě, který by jinak mohl být přehlédnut.“[11]

Stivín se v dokumentárních snímcích pohybuje citlivě – zachycuje přirozené situace, každodenní momenty a jemnou poezii života, která by jinak unikla pozornosti. Sebastião Salgado říká: „Síla dokumentární fotografie spočívá v její schopnosti přimět diváka zastavit se a vcítit se do světa, který mu není vlastní.“[12]

Podobně Henri Cartier-Bresson zdůrazňuje význam okamžiku: „Fotografie je o zachycení toho rozhodujícího okamžiku – chvíle, která nikdy nebude přesně stejná.“[13] Tento princip Stivín často uplatňuje při dokumentaci hudebních i divadelních vystoupení, rodinných situací nebo veřejných událostí, kde každé gesto, výraz či pohyb mají svůj význam.

Dále Garry Winogrand dodává: „Dokumentární fotografie je o pozorování života s otevřenýma očima a bez předsudků.“[14]

Stivínovy snímky tak nejen informují, ale vyvolávají empatii v hlubší porozumění vztahům mezi lidmi. Dokumentární fotografie se u něj stává nejen nástrojem zaznamenávání reality, ale i poetickým jazykem, který zachycuje nenapodobitelnou energii života.

Srpen 1968

11 LANGE, Dorothea. Dorothea Lange: Photographs of the Depression. New York: Museum of Modern Art, 1966

12 SALGADO, Sebastião. Workers: An Archaeology of the Industrial Age. New York: Aperture, 1993. ISBN 978-0-89381-525-7.

13 CARTIER-BRESSON, Henri. The Decisive Moment. Paris: Editions Verve, 1952.

14 WINOGRAND, Garry. Garry Winogrand: The Man in the Crowd. New York: Steidl, 2005. ISBN 978-3-86521-147-4.

Arnošt Neubauer (vlevo), 60. léta, © Jiří Stivín.

Lucerna, Praha, 60. léta, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

Matějská pouť, 60. léta, © Jiří Stivín.

Plovárna u Žofína, Praha, 50. léta, © Jiří Stivín.

Spartakiáda, 1959, © Jiří Stivín.

Šachisti v kavárně Slávia, konec 50. let, © Jiří Stivín.

Okolí řeky Vltavy, 50. léta, © Jiří Stivín.

Pouť v Bystřici pod Hostýnem, 60. léta, © Jiří Stivín.

Okolí řeky Vltavy, 50. léta, © Jiří Stivín.

„Toto jaro právě skončilo a už se nevrátí. V zimě se všechno dovíme.“ Ludvík Vaculík 27. června 1968 v prohlášení Dva tisíce slov.[15]

Srpnová okupace Československa vojsky pěti spojeneckých států organizace Varšavské smlouvy roku 1968 patří mezi nejvýznamnější historické události našich národních dějin 20. století. Prvotně vojenská akce se stala okamžitě událostí s politickým kontextem. Kapitulace téměř celého československého politbyra, pod brutálním tlakem Moskvy, vedla v následujícím období k celkovému úpadku společenských aktivit, obecně označovaném jako normalizace.[16]

„Tu noc jsem slyšel nad hlavou letadla. Vůbec jsem nevěděl co se děje. až pak mi někdo volal a říkal, že nás obsadili vojáci ze Sovětského svazu. Další den jsem si nabil do fotoaparátu film kodak tri-x Reversal a šel fotit do ulic. Ty filmy sem pak vyvezl v ponožce do německa, kde byly vytisknuty v nějakém magazínu.“ říká Stivín.

ALLEN GINSBERG

Praha, srpen 1968, © Jiří Stivín.

15 PITHART, Petr. Osmašedesátý. 4. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-2914-0.

16 FIDLER, Jiří. Okupace 1968. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2018. ISBN 978-80-242-6179-9.

Praha, srpen 1968, © Jiří Stivín.

Praha, srpen 1968, © Jiří Stivín.

Praha, srpen 1968,
© Jiří Stivín.

Světově uznávaný básník a také účastník mnoha demonstrací proti tehdejšímu systému. Narodil se 3. 6. 1926. Společně s Willliamem Burroughsem a Jackem Kerouacem vytvořil v polovině 40. let v New Yorku jádro skupiny „beat generation“. Ginsberg navštívil mnoho zemí včetně Československa. Provokoval představitele různých systémů svým zcela svobodným přístupem k životu a umění i silou svého slova. Byl to jeden z prvním básníků, který se otevřeně přiznal k lásce k mužům. V 60. letech se stal guruem hnutí hippies. Allen Ginsberg přijel poprvé do Prahy 18. února 1965 krátce po vyhoštění z Kuby a pobyl zde s jednou přestávkou až do 7. května. Jeho přítomnost způsobila v Československu pořádný rozruch. Především mezi básníky a studenty. Ti druzí ho zvolili za krále Majálesu.[17]

„Andrew Lass, američan, jehož rodiče žili v Praze mi volal, že má s Ginsbergem schůzku, jestli bych mu neudělal nějaké fotky. Doprovázeli jsme nejprve Ginsberga na tehdejší trhy v Kotcích za Václavským náměstím. Ginsberg si tam potřeboval koupit teplejší boty, jelikož po vyhoštění z Kuby do Prahy přijel jen v teniskách. Přišli jsme potom do hotelu Ambassador, kam nás také pustili. Bylo to tam docela zajímavé. Ginsberg zmizel v koupelně a vrátil se sjetý a při tom jsme fotili. Na jednom z pražských náměstí nás rozpoznala také básnířka Vladimíra Čerepková a připojila se k nám.“ vzpomíná Stivín.[18]

Allen Ginsberg, 1965, © Jiří Stivín.

17 JOSEK, Jiří. Beatnici v Praze. Praha: Argo, 2021. ISBN 978-80-257-3637-1.

18 RAUVOLF, Josef. Král majálesu po padesáti letech. Moderní dějiny [online]. 2015 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: www.moderni-dejiny.cz/clanek/kral-majalesu-po-padesati-letech/

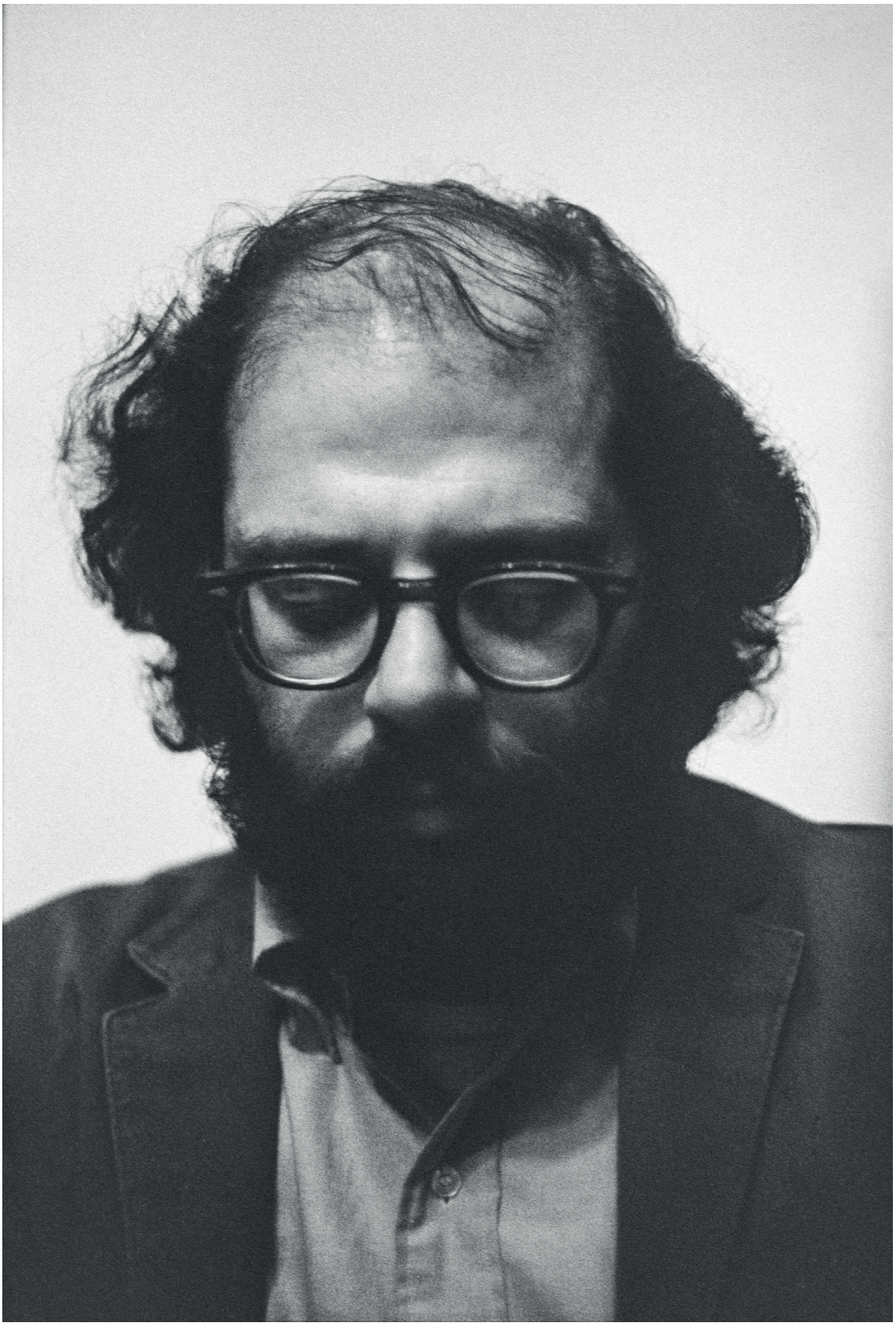

Allen Ginsberg, 1965, © Jiří Stivín.

Stivín a ženy

„Žena na fotografii je světlo, které dává obrazu smysl.“
— Henri Cartier-Bresson.

Muž fotografující ženu se pohybuje na hranici mezi touhou a respektem, mezi estetickým zájmem a hlubší zvědavostí. Jak píše John Berger: *„Když malíř zachycuje ženu, zachycuje ji tak, jak si myslí, že ji chtějí vidět muži.“* Žena se před objektivem stává jakousi zrcadlovou projekcí mužského pohledu, nositelkou vizuálních a symbolických významů, přičemž její vlastní přítomnost je vždy částečně interpretována. Fotografování není pouhým zachycením těla; je to dialog mezi pohledem a touhou, mezi viditelným a skrytým, mezi autorovým vnímáním a ženskou přítomností.[19]

Sexualita ve Stivínových fotografiích nepůsobí prvoplánově, ale jako tichá energie, která prostupuje obrazem a dává mu napětí i život. Akt fotografování pak není jen zachycením vnější podoby, ale dialogem mezi pohledem fotografa a přítomností modelu, mezi přitažlivostí a respektem. V tomto křehkém setkání se Stivínům obraz ženy mění v obraz vztahu. V obrazech a fotografiích se tak ženská postava mění v symbol, ale zároveň zůstává jedinečným a živým subjektivním prožitkem.

První žena Jitka, 1970, © Jiří Stivín.

19 BERGER, John. Ways of Seeing. London: Penguin Books, 1972. ISBN 978-0-14-013515-2.

Nedatováno, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

Nedatováno, © Jiří Stivín.

Irena. Jedna z prvních Stivínových přítelkyní, 60. léta, © Jiří Stivín.

Herečka Libuše Švormová, 60. léta, © Jiří Stivín.

Pavla Řezníčková, 70. léta, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

Baletka Národního divadla, Praha, 60. léta, © Jiří Stivín.

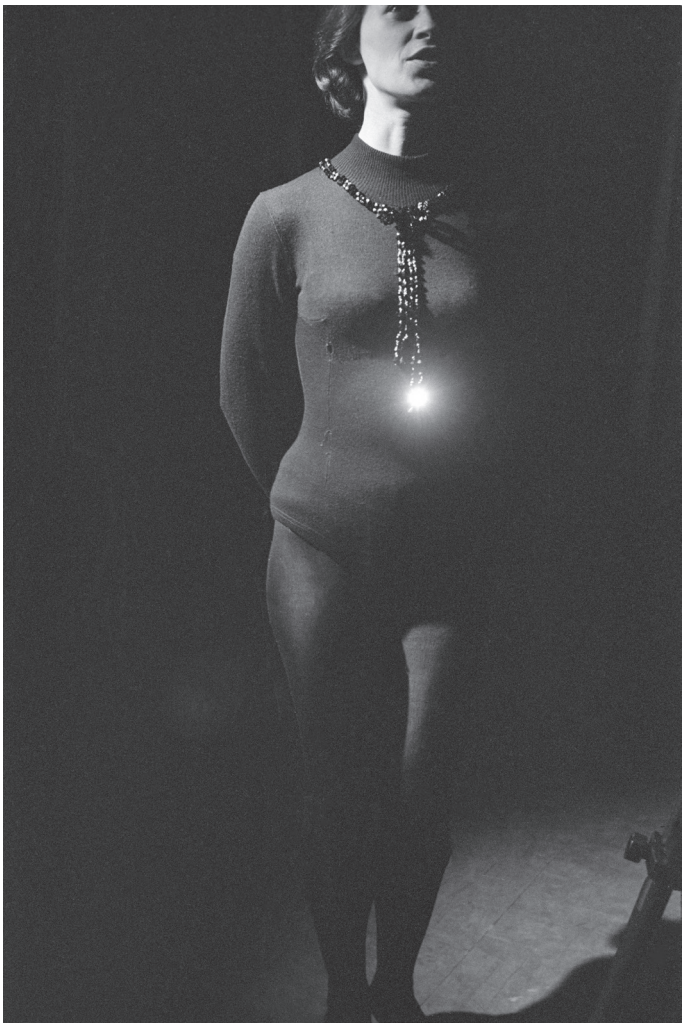

60. léta, © Jiří Stivín.

Lucerna, Praha, 60. léta, © Jiří Stivín.

Rodina

„Rodina je první školou pro oči, kde se učíme vidět svět skrze vztahy a emoce.“[20]

Rodina představuje v tvorbě Jiřího Stivína intimní a osobní rovinu, která kontrastuje s jeho veřejnou uměleckou činností. Ve svých fotografiích často zachycuje blízké osoby v přirozených situacích, ale někdy i aranžuje. Tyto snímky působí autenticky a odhalují každodenní momenty plné emocí a vztahů. Rodinné fotografie mají pro Stivína nejen dokumentární, ale i hluboce osobní význam. Zachycují proměny času, růst jednotlivých členů rodiny i proměnu vztahů. Díky své citlivosti dokáže ve zdánlivě obyčejných situacích najít silný vizuální obsah.

Žena Jitka s dětmi, 70. léta, © Jiří Stivín.

20 CARTIER-BRESSON, Henri. The Mind’s Eye: Writings on Photography and Photographers. New York: Aperture, 1981. ISBN 978-0-89381-875-3.

80. léta, © Jiří Stivín.

S Milanem Svobodou si hrají s dětmi,70. léta, © Jiří Stivín.

Žena Jitka, 1971, © Jiří Stivín.

Maminka Eva, 60. léta, © Jiří Stivín.

V bytě v ulici Na Rybníčku, 70. léta, © Jiří Stivín.

V bytě na ulici Rybalková, 80. léta, © Jiří Stivín.

U letohrádku Hvězda, 70. léta, © Jiří Stivín.

S ženou Jitkou a první dcerou, 1971, © Jiří Stivín.

80. léta, © Jiří Stivín.

Autoportréty

„Autoportrét je způsob, jak vidět sám sebe očima fotoaparátu – i když ten pohled často odhaluje více, než bych chtěl.“[21]

Z psychologického hlediska lidé rádi fotografují sami sebe z několika důvodů. Autoportrét umožňuje kontrolu nad vlastní prezentací a sebeprezentací ve světě, poskytuje pocit autonomie a jistoty. Dále slouží jako nástroj introspekce – pomáhá nám lépe se poznat, reflektovat své emoce a nálady. Psychologové také poukazují na to, že lidé mají tendenci uchovávat vlastní obraz pro sebe i pro ostatní jako součást budování identity a sebeuvědomění.[22]

Autoportréty Jiřího Stivína zachycují jeho vnitřní svět s dávkou jeho osobitého humoru. Vznikají tak obrazy, které jsou nejen dokumentem jeho vzhledu, ale i odrazem jeho vnitřního světa, nálad a umělecké osobnosti.

Stivína také rozčilovalo, že při setkáních s významnými osobnostmi často nikdo tyto okamžiky nedokumentoval, a proto se rozhodl zachycovat je sám formou tzv. selfie. Tyto fotografie mají čistě dokumentární a vzpomínkový charakter. Bez promyšlenější kompozice avšak s dávkou jeho humoru. Tyto fotografie dotváří další díl v životní mozaice jeho zajímavého uměleckého života.

60. léta, © Jiří Stivín.

21 FRIEDLANDER, Lee. Self-Portraits 1960–1974. New York: Aperture, 1974. ISBN 978-0-912334-87-1.

22 KLECKNER, Iris et al. The Psychology of Selfies: Identity, Emotion, and Social Interaction. Journal of Social Psychology. 2016.

50. léta, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

60. léta, © Jiří Stivín.

S ženou Jitkou, 60 léta, © Jiří Stivín.

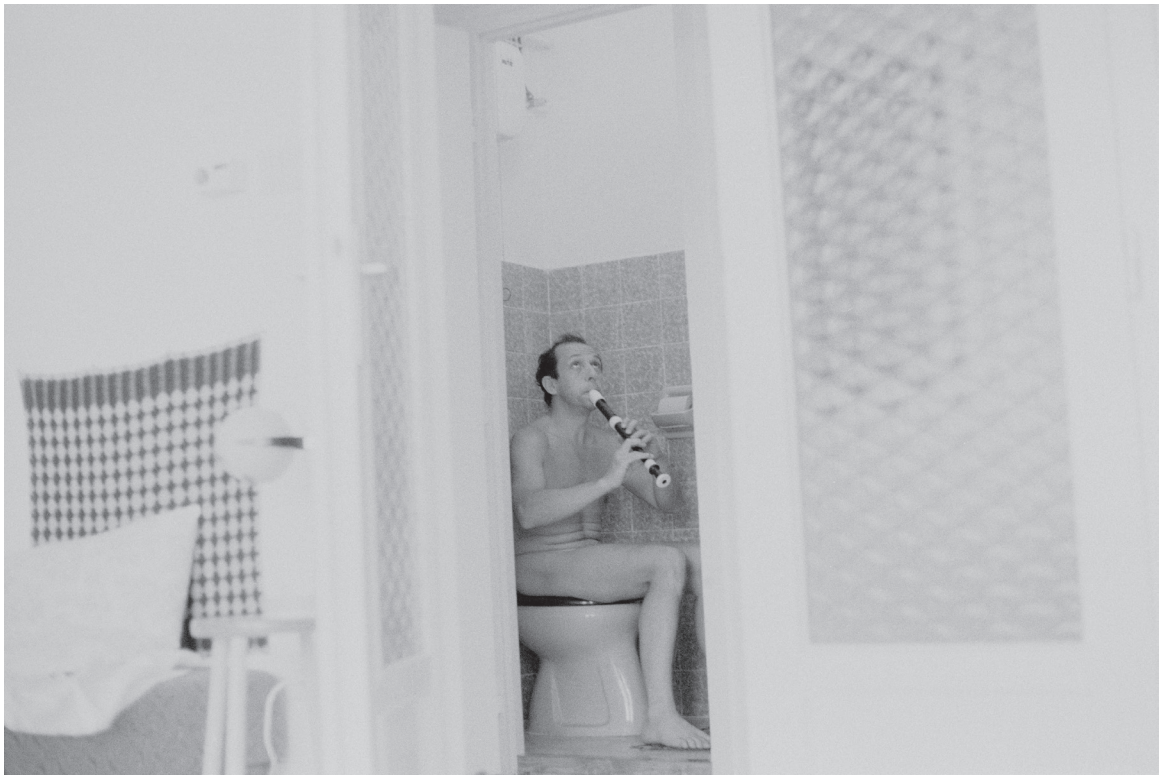

V Maďarsku, 80. léta, © Jiří Stivín.

70. léta, © Jiří Stivín.

80. léta, © Jiří Stivín.

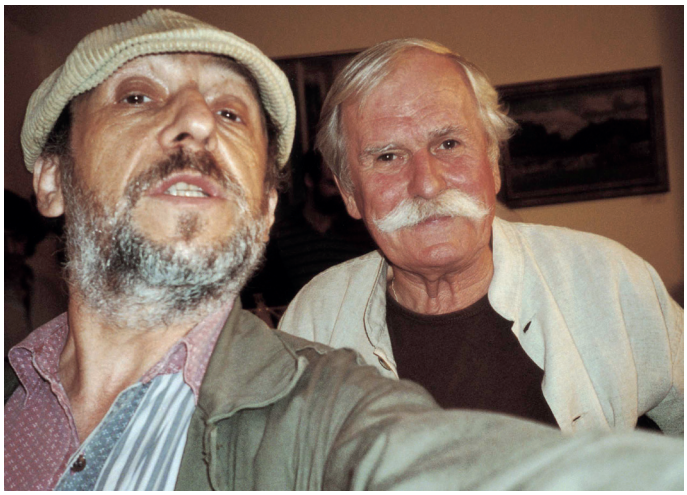

Adolf Born, 90. léta, © Jiří Stivín.

Bill Clinton, 90. léta, © Jiří Stivín.

Miloš Forman, 90. léta, © Jiří Stivín.

Břetislav Rychlík, 90. léta, © Jiří Stivín.

Madeleine Albright, 90. léta, © Jiří Stivín.

Milan Šteindler se ženou, 90. léta, © Jiří Stivín.

Josef Koudelka, 90. léta, © Jiří Stivín.

90. léta, © Jiří Stivín.

Jan Šibík, 90. léta, © Jiří Stivín.

ROZHOVOR S HISTORIKEM FOTOGRAFIE JIŘÍM PÁTKEM

Jak bys krátce představil význam Jiřího Stivína pro českou a evropskou fotografii?
Já bych tu otázku formuloval opatrněji. O významu lze mluvit tehdy, když se autor dlouhodobě etabloval v kánonu. Jiří Stivín sice vystavoval, zejména po přelomu tisíciletí, a v zasvěcenějších kruzích se vědělo, že fotografuje, ale skutečný hloubkový ponor do jeho práce přinesla až kniha. Teprve tam se ukázalo, že nejde o jednotlivosti, ale o ucelené dílo.

Jaké bylo poprvé vstoupit do jeho archivu negativů?
Pravda je, že jsem archiv dostal už naskenovaný a převedený do pozitivů. Velmi mě potěšilo množství fotografií ze šedesátých let. Toto období mám rád, protože je spojeno se vzpomínkami mých rodičů, a Stivínovy fotografie velmi dobře vystihují atmosféru, dynamiku a očekávání té doby. Je v nich vyvážený temperament, neformálnost i určitá disciplína. Celek působí velmi vyrovnaně.

Překvapilo tě v archivu něco zásadního?
Spíše mě potěšily záběry z Divadla Járy Cimrmana, ke kterému mám osobní vztah. Zaujalo mě také, že se v archivu objevují vedle dynamických snímků i klidná, poetická zátiší. To je vlastnost mnoha archivů – lze z nich vytvořit několik různých obrazů autora. U Stivína jsou patrné dvě polohy: živelná a usebraná. Zcela specifickou část pak tvoří autoportréty, dnes bychom řekli „selfíčka“, která vznikala dávno před tím, než se tento žánr stal módním. Tehdy ještě nebyly zatížené voyerismem, spíše šlo o zkoumání možností aparátu v éře černobílé fotografie. Potěšilo mě také množství neformálních snímků Karla Velebného.

Jak bys charakterizoval Stivínův rukopis?
Nerad používám pojem rukopis, beru ho spíše jako metaforu. Na Stivínovi oceňuji, že dokázal zachytit ducha šedesátých let, který v jeho práci přetrvává dodnes. Je v ní hravost, uvolněnost, ale i znalost pravidel. Je to „nedisciplinovaná disciplína“. Respekt k médiu a pravidlům je tu vyvážený důrazem na výpověď. Nevadí mu neostrost nebo rozmazání, pokud je snímek působivý, a neváhá takové fotografie zařadit do svého díla.

V čem je jeho tvorba aktuální dnes?
Fotografie lidí jsou vždy aktuální. Je důležité vidět, jak svět vypadal dříve, a uvědomit si, že se v podstatě tolik nemění, jen kulisy jsou jiné.

Jak se změnil tvůj pohled na Jiřího Stivína?
Spíš než že by se změnil, tak se teprve vytvořil. Dříve jsem ho vnímal hlavně jako muzikanta. Práce na archivu pro mě byla optimistickým zjištěním, že se stále dají objevovat překvapivé a hodnotné věci.

ROZHOVOR S MANŽELKOU LENKOU STIVÍNOVOU

Jak jste se s panem Stivínem poznali?
Seznámili jsme se úplně typicky – říkáme tomu „v elektrárně“. Byla to akce nějaké firmy, která měla něco společného s elektrárnami. Jirka tam hrál na večírku a já pro tu firmu dělala účetnictví, takže jsem byla pozvaná jako host. Tam jsme se poznali a následovalo několik měsíců takového oťukávání. Od zimy 2012 spolu bydlíme.

Co vás na něm tehdy nejvíc zaujalo?
Byla jsem tehdy po těžkém rozchodu s mužem, který moc nemluvil, byl uzavřený. Jirka byl jeho naprostý opak – užvaněný, rozlítaný, plný energie. Život s ním byl najednou zajímavý. V letech 2012–2013 hrál třeba pětkrát týdně, pořád jsme někam jezdili. Bylo to tornádo. Dnes už se to trochu uklidnilo.

Jak hledáte rovnováhu mezi jeho prací a osobním životem?
Jsem technické zázemí. Jeho pracovní tempo se zklidnilo, fyzicky už tolik nezvládne. Obdivuji ho, že to stále zvládá. Někdy si při velkých akcích říkám, aby to už bylo naposledy, protože vidím, jak ho to vyčerpává. Doma žije svým rytmem – klidně spí v devět ráno, netuší, jestli je dopoledne nebo večer, a je překvapený, když říkám, že je večeře.

Co ho nejvíc potěší?
Přestože je komunikativní, umí být sám. Radost mu dělají staří kamarádi. Když se potká s Koudelkou v Rudolfínu, obejmou se a dvacet minut mluví bez ohledu na okolí. Věrných přátel si velmi váží.

Konzultuje s vámi svou práci?
Ano, ale nepřizná to. Musím našlapovat opatrně. Je individualista.

Fotografuje stále?
Ano. Už několik let má projekt s vlaky. Jezdí o dvě vesnice dál, má v plotě díru ve správné výšce a fotí nasvícené projíždějící vlaky. Fascinuje ho život uvnitř – někdo si povídá, někdo spí, někdo pije. Ještě to nezpracoval, ale pracuje s tím.

Máte oblíbené jeho fotografie?
Nemám to rozdělené na staré a nové. Líbí se mi různé – i ty nejstarší, i novější, když ještě před pár lety fotil víc.

Co byste si přála, aby o něm lidé věděli?
Že když je poťouchlý nebo něco přežene, nemyslí to zle. Někdy řekne něco jen proto, že to v tu chvíli chce říct, a může to někoho ranit. Ale není to zloba.

Jaká je největší hodnota, kterou si ze společného života nesete?
Vzájemná tolerance.

TVORBA KNIHY SYSTÉM STIVÍN

Tato kapitola se zabývá procesem vzniku publikace SYSTÉM STIVÍN, která propojuje fotografii a text s cílem představit osobnost hudebníka a fotografa Jiřího Stivína. Kniha je koncipována jako vizuálně-textový celek, jenž reflektuje nejen jeho uměleckou tvorbu, ale také jeho osobní přístup k hudbě, fotografii a životu obecně.

Na realizaci projektu jsem se aktivně podílel jako člen širšího týmu, který spolupracoval na jednotlivých fázích vzniku knihy. Proces zahrnoval jak kreativní, tak produkční a technické aspekty, od zajištění financování až po finální tisk publikace.

© Milan Nedvěd

REALIZAČNÍ TÝM

Na vzniku knihy se podílel tým odborníků, jehož spolupráce byla zásadní pro výslednou podobu publikace.

Vedoucí roli zastával Roman Franc, který působil jako supervizor projektu. Podílel se rovněž na výběru fotografií a na zajištění finančních zdrojů.

Další klíčovou osobností byl Jiří Pátek, historik fotografie, jenž se věnoval výběru fotografií a práci s textovým materiálem. Na digitalizaci archivu a výběru fotografií se podílel David Mackovič.

Já sám jsem realizoval rozhovory s Jiřím Stivínem, podílel se na práci s texty, digitalizaci archivu a výběru fotografií.
Produkční zajištění projektu měl na starosti Vilém Spilka, který se věnoval zejména organizaci a shánění finančních prostředků. Finální vizuální podobu knihy vytvořil grafik Milan Nedvěd.
Na projektu se dále podíleli překladatelé a editoři, kteří se věnovali jazykové úpravě textů a jejich finální podobě.

© Milan Nedvěd

HLEDÁNÍ VYDAVATELSTVÍ A FINANCOVÁNÍ

Jedním z klíčových kroků bylo nalezení vhodného vydavatelství a zajištění finančních prostředků. Projekt byl realizován ve spolupráci s nakladatelstvím Stará Pošta, které poskytlo potřebné zázemí pro vznik publikace.

Součástí této fáze bylo také aktivní vyhledávání sponzorů a partnerů, kteří by projekt finančně podpořili. Na této činnosti se podílel především produkční Vilém Spilka společně s Romanem Francem. Důležitým prvkem bylo jasné formulování koncepce knihy a její prezentace potenciálním podporovatelům.

SKENOVÁNÍ FILMŮ A ÚPRAVA FOTOGRAFIÍ

Podstatnou část práce představovala digitalizace rozsáhlého fotografického archivu Jiřího Stivína (cca 50 tisíc kinofilmových políček) . Když jsem dostal od Jiřího Stivína tři velké kufry plné negativů, byl jsem velmi překvapen, kolik snímků se uvnitř nachází a taky z jaké doby pocházejí.

Tyto filmy bylo nutné převést do digitální podoby. Tento proces zajišťoval především David Mackovič ve spolupráci s dalšími členy týmu. Po naskenování a finálním výběru následovala postprodukce fotografií, zahrnující úpravy expozice, kontrastu, ostrosti a celkové vizuální sjednocení.

Důraz byl kladen na zachování autenticity původních snímků při současném přizpůsobení požadavkům knižního tisku.

© Milan Nedvěd

PRÁCE S TEXTY

Textová složka knihy byla vytvářena paralelně s výběrem obrazového materiálu. Součástí byl rozhovor s Jiřím Stivínem, který jsem realizoval já. Jiří Stivín byl při společných rozhovorech velmi vstřícný a otevřený. Pamatoval si i několik desítek let staré události do bližších detailů.

Na úpravě a výběru textů do knihy se podílel Jiří Pátek a Roman Franc. Proces zahrnoval editaci, strukturování textu a jeho přizpůsobení celkové koncepci knihy. Důležitou roli sehráli také překladatelé a editoři, kteří zajistili jazykovou a stylistickou úroveň publikace.

VÝSLEDNÁ GRAFIKA A TISK

Finální vizuální podoba knihy vznikla ve spolupráci s grafikem Milanem Nedvědem. Grafický návrh sjednotil fotografickou i textovou složku do uceleného celku a definoval celkový charakter publikace.

V této fázi byly řešeny aspekty jako typografie, kompozice stránek, formát knihy či výběr papíru. Po dokončení grafického návrhu následovala příprava tiskových dat a samotná realizace tisku.

Důležitou součástí bylo také ladění barevnosti fotografií a kontrola kvality výsledného produktu, aby odpovídal původnímu záměru našeho projektu.

SHRNUTÍ

Proces vzniku knihy SYSTÉM STIVÍN představoval komplexní spolupráci odborníků z různých oblastí, od fotografie přes teorii až po grafický design a produkci. Projekt ukázal význam týmové práce a koordinace jednotlivých fází tvorby publikace.

Pro mě osobně byla účast na tomto projektu přínosná zejména z hlediska praktických zkušeností s přípravou knihy, práce s archivním materiálem, texty a spolupráce v rámci tvůrčího týmu. Byla to moje první zkušenost s tvorbou knihy a samotného mě překvapilo kolik lidí se na ní v jednotlivých fázích tvorby podílelo.

26. listopadu 2025 se slavnostně křtila hotová kniha Systém Stivín v rámci festivalu Jazz Fest Brno v divadle Husa na provázku. Součástí křtu byl i koncert Jiřího Stivína se svou kapelou. Živý přenos zprostředkovalo rádio Vltava.

Křest knihy v divadle Husa na provázku, © Jazzfest Brno.

ROZHOVOR S GRAFIKEM MILANEM NEDVĚDEM

Měl jsi před začátkem samotné práce nějakou představu kdo vlastně Jiří Stivín je?
Znal jsem muzikanta Stivína, znal jsem jeho obličej, znal jsem jeho zálibu v čepicích.

Čím je pro tebe osobnost Jiří Stivína výjimečná?
Rozsahem svého tvůrčího talentu a životní filozofie.

Jakou roli hrála typografie? Vycházela z určité hudební estetiky (rytmus, improvizace)?
Velkou. Tak jak to u fotografických knih bývá, písmo je ve většině případů jedinou výtvarnou složkou vstupující mezi fotografie. Výběr písma a typografický systém je základ pro vytvoření toho, jak kniha bude působit, jaký bude mít rytmus, kdy má být zticha, kdy má mít sólo. Měl-li bych to přeložit do hudebního jazyka, tak je písmo tón, který to udává a typografický systém celá notová osnova.

Pracoval jsi s nějakým konkrétním grafickým principem (např. kontrast, rytmus, repetice)?
V typografii jsem se pokoušel trošku narušovat rytmus a střídal nečekaně velikosti jednotlivých liter – tu v nadpisu, tu v hladké sazbě. Jen natolik, abych čtenáře vyvedl trošku z monotónního rytmu čtení a zároveň potěšil i oko estetické.

Jak jsi řešil vizuální tempo knihy – střídání klidných a dynamických částí?
Tohle je vždycky oříšek a jako designér nikdy nevím, zda ve výsledku na čtenáře zafunguje. Rytmus je u fotografických knih naprosto klíčový. První krok je obvykle pochopení sdělení fotografií. Jsou to solitéry? Chci skládat dvojice–trojice–atd., aby se vzájemně doplňovaly? Je to dokument? Je to výtvarná galerijní fotografie? Jsou to série, které jsou provázané? Jakou náladu mají? Když si tohle zodpovíte, tak druhý krok je skladba fotografií v lineárním pořadí. Pokusit se vnést do té sekvence nějaký systém, klíč, který (a netřeba doslovně) ponese nějaký příběh, leitmotiv… Provede čtenáře z bodu a do bodu b. Tady už obvykle narážíte na subjektivní vnímání konkrétních fotografií autorem, editorem, designérem. Děj, kontext, kompozice, barevnost. To se začne komplikovat párováním fotografií, jejich rozmístění na tiskových dvoustranách. Třetí krok je pak neustálé testování celé sekvence i se zapojením textových popisků. Čtenář nesmí být ubit a zároveň nesmí mít po pár stranách pocit, že je rytmus monotónní a tím ztrácet pozornost. Jak jsem řekl, tohle mě vždy trápí, jak to dopadlo a zároveň s respektem k autorovi bych nikdy nerad, aby fotografie, která má nějakou váhu pro něj, zůstala nepovšimnuta nebo ztracená mezi jinými.

Jak probíhala spolupráce s Jiřím Stivínem? Zasahoval do vizuální podoby knihy?
Jedna prezentace a bylo hotovo. Je stále vzácné a ne samozřejmé, že autor má respekt vůči editorovi či designérovi. Tohle byla zase jedna z těch spoluprací, kdy si vzájemně všichni naslouchají.

Jak důležitý byl pro tebe výběr papíru a formátu?
Papír, formát a celkový dojem z knihy je prvotní úvaha nad knihou mezi mnou, autorem, editorem nebo nakladatelem. Tady buď existuje daný formát, papír, vazba, nebo jako v našem případě je vše otevřené a tedy primárně na mě to vymyslet. Myslím, že od prvního momentu byla shoda na tom, že nechceme dělat vážnou publikaci. Vylučovací metodou jsme pak došli k měkké vazbě s papírem s menší gramáží – to vede více k takovému neformálnímu dojmu a vzhledem k vyznění fotografií i textů v knize se nám to všem zdálo relevantní a trefné.

Jak jsi přemýšlel o obálce – má symbolický význam?
Obálka je vždy oříšek u fotografických knih. To by bylo na samostatnou knihu. Zde se sejdou představy všech a láme se chleba. Já osobně preferuju, když se obálka řeší až na konec, protože všichni, kdo na knize pracují potřebují nasát ten obsah, ten vnitřek knihy, ve kterém je to nejdůležitější. Když jsme pak všichni na stejné vlně a knize rozumíme, je mnohem jednodušší vybrat obálku, protože už hledáte zkratku pro to vše, co jste absolvovali a dá se říct, že je to skoro až matematicky jasný a logický výsledek. Bylo jasné ne portrétu na obálce, který by volila velká nakladatelství, protože ksicht přece prodává. V našem případě myslím, že se od začátku hledala na obálku fotografie, která bude mít smysl pro humor a Stivína ukáže jako někoho, kdo nebere život tak vážně.

V čem je práce na knize o výrazné osobnosti jiná než běžná grafická zakázka?
Já asi běžné grafické zakázky (naštěstí) nemám, takže odpovím, že pro mě je práce pro všechny podobné autory o zodpovědnosti a empatii. Zodpovědnost za to, že vám někdo svěří x let svého díla a dost pravděpodobně už nikdy podruhé v životě tuto akci opakovat nebude. Empatii, protože to není o mně, o mých subjektivních interpretacích a pocitech, ale o tom dobře a pečlivě poslouchat a přicházet s takovými nápady, řemeslem a talentem, aby konvenoval zadavateli a posunul jeho dílo ještě dál.

Co by si měl čtenář z knihy odnést?
Že je život nádhernej a plnej okamžiků, který je dobrý si připomínat.

Závěr

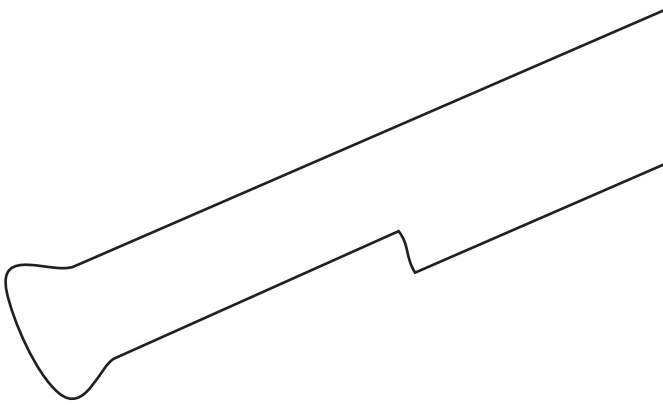

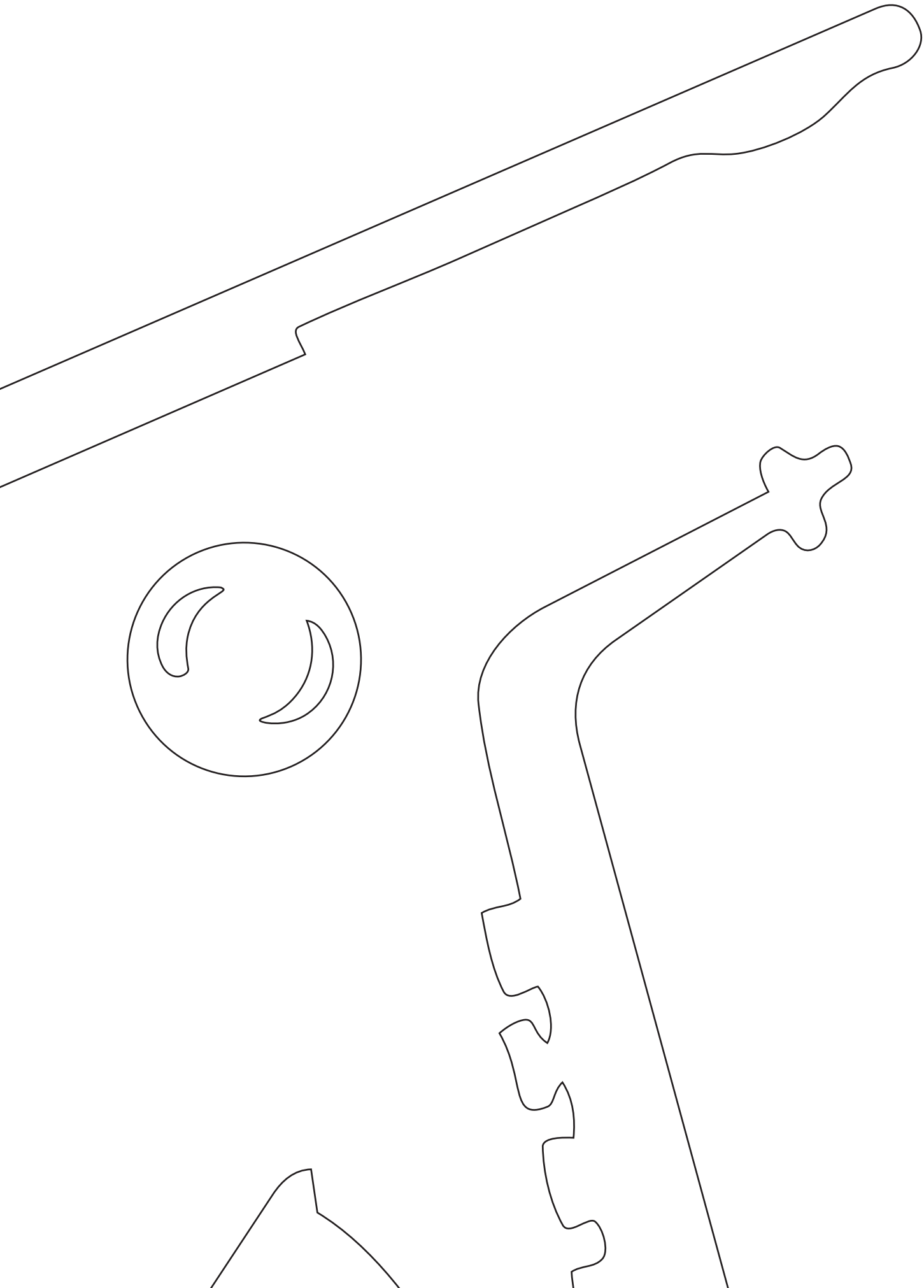

ZÁVĚR

Jiří Stivín je osobností, která přesahuje běžné žánrové či profesní zařazení. Svou tvorbou a přístupem k umění dokazuje, že skutečná kreativita se neřídí hranicemi mezi obory, ale spíše vnitřní potřebou vyjadřovat svět kolem sebe v celé jeho mnohotvárnosti. Jako hudebník ovládá široké spektrum nástrojů, stylů a žánrů – od renesanční hudby přes jazz až po moderní improvizaci. Je zároveň skladatelem, interpretem i pedagogem, který své zkušenosti předává další generaci.

Fotografie, ač méně známá oblast jeho tvorby, představuje neméně cenný příspěvek k české kultuře. Stivínova fotografická díla nejsou jen dokumenty kulturního života, ale i vizuální zrcadla lidských vztahů, nálad a okamžiků, které by jinak zmizely bez povšimnutí. Svou osobitou optikou zachycuje tváře známých i neznámých osobností, včetně sebe sama, a vytváří tak vizuální paměť vlastní generace.

Tato práce ukazuje Jiřího Stivína jako multiumělce, jehož život a dílo jsou příkladem propojení hudby a vizuálního umění, klasické tradice i experimentální svobody. Ukázala také, že kreativita může být celoživotní cestou, která není řízena kariérním plánem, ale autentickým vnitřním pohonem, hravostí a otevřeností vůči novým formám vyjádření.

V době, kdy jsou hranice mezi uměleckými disciplínami stále častěji překračovány, působí Stivínovo dílo jako přirozený a inspirativní vzor. Dokazuje, že skutečný umělec není definován pouze nástrojem, který drží v ruce, ale především způsobem, jakým vnímá svět – a jak jej dokáže předat ostatním.

ČASOVÁ OSA STIVÍNOVA ŽIVOTA

23. 11. 1942 – Jiří Stivín se narodil v Praze herečce Evě Svobodové a technikovi a vynálezci Jiřímu Stivínovi. Společně se starší dcerou Zuzanou bydleli v ulici Lucemburská.

„S fotografováním měl na gymnáziu pěkný průšvih. Vyfotografoval totiž sestru Zuzanu jak sedí na záchodě, nebylo to žádné porno, jen tam tak seděla. Dostalo se to však k pedagogům a skandál byl na světě." Eva Svobodová, maminka.

1945 – Konec války prožívá v Čelákovicích, kde byl otec zaměstnán v TOS Volman. Vzpomíná na příchod ruských vojáků.

1947 – Rodina se stěhuje do Rychnova u Jablonce nad Nisou, kde se jeho otec stal ředitelem v továrně na obráběcí stroje TOS. Jiří Stivín zde začal chodit do základní školy.

1949 – Návrat zpět do Prahy do bytu v Balbínově ulici. Jiří nastupuje na osmiletou základní školu a následně na jedenáctileté gymnázium U Santošky 1 na Smíchově, kde již v 16 letech maturuje. V této době navštěvuje mámu v divadle, hraje také v dětském představení Děravá škorně. Začíná s fotografováním. Je členem jachtařského oddílu Slavoj Vyšehrad, hraje tenis, fotbal. Chodí do turistického oddílu (tehdejší organizace skautingu).

1951 – Rodiče se rozvádějí. Jiří bydlí s matkou a sestrou Zuzanou. Od sestry dostává zobcovou flétnu a snaží se hrát tak, aby to znělo jako jazz.

1959 – Po maturitě pracuje rok jako rekvizitář ve Filmovém studiu Barrandov, kde se podílí na natáčení filmu režiséra Jiřího Krejčíka Vyšší princip. Při natáčení se setkává s asistentem kamery Ivanem Šlapetou, který mu doporučuje studium na FAMU.

1960–1965 – Studuje na pražské FAMU, obor filmový a televizní obraz, pod vedením profesora Jána Šmoka. Zde se také potkává se spolužáky Ondřejem Otčenáškem, Jiřím Vanýskem, Bohuslavem „Woody" Vašulkou nebo o něco staršími Věrou Chytilovou, Jiřím Menzelem nebo Milošem Formanem. Při škole již také hraje na saxofon a příčnou flétnu. Stává se členem kapely Sputnici. Jako absolventský film točí v Berlíně dokument o mexickém malíři Josepovi Renauovi Berenguerovi.

„Dva pomýlení studenti. On posedlý hudbou studuje kameru, a já, který se toužím stát kameramanem, proti vlastní vůli studuji režii. Ale i to patří ke zázrakům mládí." Juraj Jakubisko, režisér.

1963 - Na výstavě Jana Koblasy a Mikuláše Medka v Teplicích točí školní cvičení. Práce obou autorů ho nesmírně zasáhla.

1964 – Sestra Zuzana emigruje do Francie, kde se provdává za výtvarníka Jašu Davida a později žije s rodinou v Paříži. Stivínova rodina se stěhuje do bytu v ulici Na Rybníčku v Praze.

1965 – Stráví intenzívní den focením básníka Allena Ginsberga, kterého právě vyhostili z Kuby.

1965–1967 - Vojnu prožívá v Armádním uměleckém souboru Víta Nejedlého v Pohořelci. Na vojně byl zavřen na 7 dní za to, že hrál i mimo soubor po večerech v klubech.

1967 – Po návratu z vojny dostává angažmá v SHQ bandu Karla Velebného. Těleso je součástí divadla Járy Cimrmana. Nahrává svou první gramofonovou desku s Traditional Jazz Studiem Pavla Smetáčka.

„Ve hře „Domácí zabíjačka" divadla Járy Cimrmana jsme hráli manžele. Jirka paní Zvěřinovou, která hrála na housle a já pana Zvěřinu na smrtelné posteli." Karel Velebný, hudebník.

1968 – V době srpnové okupace Československa dokumentuje situaci v ulicích. Poté pašuje filmy v ponožce do západního Německa a posílá je také Markétě Luskačové do Londýna. S divadlem Járy Cimrmana hrají poprvé a naposledy v zahraničí, kde se ve Vídni během celého představení nikdo nezasměje.

1969 – Po autonehodě s Karlem Velebným odjíždí do Anglie a studuje na Royal Academy Of Music skladbu a aranžování u Johnnyho Dankwortha. Je členem Scratch Orchestra skladatele Cornelia Cardewa. Po následné normalizaci nechce svou matku nechat o samotě a o Vánocích téhož roku se vrací zpět do Prahy. Se skupinou Jazz Q Praha vyhrává 1. místo na festivalu v San Sebastianu ve Španělsku.

1970 - Bere si svou první ženu Jitku Tieftrunkovou. Spolupracuje s kapelou Blue Effect. Získává ocenění pro nejlepšího sólistu na festivalu v San Sebastianu.
„Mně se na Jirkovi líbí, že když se rozhodne, že něco udělá, tak to udělá fantasticky. A dokáže vybičovat i jiné. Takhle mě třeba donutil ušít kalhoty. Koupil mi látku a pak nade mnou dva dny pískal a dirigoval co a jak, až sem ty kalhoty nakonec ušila, ačkoliv to vůbec neumím. A jsou úplně jak od krejčího." Jitka Stivínová, manželka.

1971-1973 - je členem, sólistou a dirigentem činoherního orchestru Národního divadla pod vedením Ladislava Simona a věnuje se jazzu, ale také renesanční a barokní hudbě.

1973–1977 - Spolupracuje s Rudolfem Daškem jako System Tandem. Dostává se do širšího evropského a světového hudebního povědomí. Je oceňován za svou virtuozitu a hudební nespoutanost na řadě festivalů doma i v zahraničí.

1975 - Kvůli pašování vícestopého magnetofonu z Německa je Stivínovi odebrán pas a znemožněn výjezd na již domluvený koncert v Carnegie Hall v New Yorku.

1977 - Pro Supraphon natáčí kultovní LP Zvěrokruh s Gabrielem Jonášem, Talichovým

kvartetem a Kühnovým sborem. „Já si myslel že už nahrává a on tam foukal asi tři dny jen tak do flašek. Strašně mě štvalo, že tak blokuje nahrávání Karlu Gottovi.“ Viktor Kašák, ředitel Supraphonu.

1977 a 1979 - Cestuje na Kubu, kde hudebně doprovází četbu kubánských básní.

1977–1980 Studuje skladbu na pražské AMU u profesorů Václava Dobiáše a Jiřího Dvořáčka. Spolupracuje s Ivou Bittovou, Michalem Pavlíčkem, Alanem Vitoušem, Mirkou Křivánkovou, Ondřejem Soukupem nebo Michalem Kocábem. Píše hudbu pro Městské divadlo v Praze, Laternu magiku a Divadlo Petra Bezruče v Ostravě. Skládá hudbu k několika televizním inscenacím, kresleným, dokumentárním i celovečerním filmům a divadelním hrám. Spolupracuje s flétnistou a kapelníkem Ars Redivivy Milanem Munclingerem.

„Jednou jsem zadal Jiřímu Stivínovi skladbu pro libovolný dechový nástroj a on ji pak zahrál před lidmi na něco, co si předešlé noci vyrobil z vodovodních trubek.“ Jan Klusák, skladatel.

1980 - Získává cenu Jaroslava Ježka.

1981 - Spolu se švýcarským bubeníkem Pierem Favrem natáčí album Výlety, které časopis Jazz Forum zařadil mezi nejpozoruhodnější jazzové nahrávky roku.

1982 - Zakládá soubor Collegium Quodlibet, se kterým koncertuje a využívá flétnu v barokní, renesanční ale i jazzové hudbě.
„To jsme takhle jednou s Collegium Quodlibet hráli v Českých Budějovicích. Zpívala tam s náma jedna zpěvačka, která ale chyběla na zkoušce a neznala moje skopičiny, které rád před posluchači mezi vážným hraním předvádím. No a jak jsem začal dělat ty svoje kadence, tak se neudržela a vyprskla na podiu smíchy a celé publikum taky. To bylo fakt moc krásný. “ Jiří Stivín

1983 - Stává se členem Svazu českých skladatelů a koncertních umělců.

1985–1987 - Se Ctiborem Turbou dělají koncerty pro děti ve Francii pro organizaci Jeunesses Musicales.
„Většina Stivínových projevů a názorů jsou záležitostí senzitivity, spontánosti a citovosti. Je extrovert a exhibicionista v tom nejlepším smyslu slova. Má ohromný dar bavit lidi. V dnešní době je takovýchto Stivínů jako šafránu.“ Petr Hejný, hudebník.

1985–1989 - Vyučuje hru na zobcovou flétnu na pražské konzervatoři.

1986 - Dostává cenu Svazu českých skladatelů a koncertních umělců.

1988 - Formace Jiří Stivín & Co. Jazz Quartet ve složení Jaroslav Šindler kytara, František Uhlíř kontrabas a Cyril Zeleňák bicí, hraje před Chickem Coreou v Paláci Kultury v Praze.

Koncert, kde recitují české lidové písně ve svém originálním podání, sklidil velmi dobrou kritiku. Hrají zde ve svém podání coreův Children song no. 6 , který pojmenují „Líná kůže, hovno zmůže“.

1989 - Navštěvuje na měsíc své známé ve Spojených státech amerických.

1991 - Organizuje první koncert na počest svaté Cecílie, patronky všech hudebníků.

1992 - Stává se členem European Jazz Ensemblu.

1995 - Začíná rekonstruovat dům ve Všenorech, který dostal zpět po restituci. Postupně se do něj přestěhoval a vybuduje zde i nahrávací studio.

1999 - Zakládá Centrum pro improvizaci v umění a ve svém domě ve Všenorech pořádá pravidelně workshopy pod názvem CAP-ART. Lektorují zde Jaroslav Šindler – kytara, Zdenka Krejčová – výtvarno a Jiří Jiráček – multimédia.

„Jirka k nám čas od času přišel učit moje děti hrát na různé nástroje. Hrál na flétnu tak krásně, že se lidé potom v tom našem paneláku vždycky ptali, kdy ten pán zase přijde tak krásně hrát, kdy zase bude koncert.“ Zdenka Krejčová, malířka.

2000 – Koncert k 250 letům od úmrtí J. S. Bacha v Lipsku spolu s vokální hvězdou Bobby McFerrinem.

2006 - Podruhé se žení, jeho druhou ženou je Ivana Březinová.

2007 – Dostává od Václava Klause státní vyznamenání „Za zásluhy v oblasti kultury a umění“. Točí dokument pro Českou televizi „Máma a já“.

2015 – Vyráží na společné turné po Slovensku s manéží Bolka Polívky.

2016 - Jeho třetí manželkou se stává Lenka Luhanová.

2018 - Podle návrhu výtvarníka Jiřího Slívy vydává Česká pošta známku k poctě českému jazzu. Je zde vyobrazený český lev s typickou Stivínovou čepicí, jak hraje na saxofon. Umírá první Stivínova žena Jitka, se kterou společně vychovali čtyři děti.

2020 - Probíhá koncert projektu DI-VI-DLO (fúze obrazu, mluveného slova a živého hraní), který se přenášel živě v 18 zemích světa.

2022 - Oslava 80. narozenin Jiřího Stivína, nefalšované české jazzové (i nejazzové) legendy v pražském Rudolfinu.

2025 – Režisérka a dokumentaristka Markéta Ekrt Válková natáčí pro Českou televizi dokument o Jiřím Stivínovi.

PŘEHLED VÝSTAV A OCENĚNÍ

2007 - Prezident ČR udělil státní vyznamenání Za zásluhy v oblasti kultury a umění
2010 - Radnice - Frýdlant v Čechách
2012 - Senát - Praha - Jiří Stivín - Méně známý český kameraman
2022 - Galerie - Frýdlant v Čechách
2013 - Galerie Škoda - Praha - MoMa NY
2018 - Moskva - Srpen 1968
2018 - Galerie F. Drtikola - Příbram - Srpen 1968
2022 - Výmenník Štítová, Staré Mesto Košice - CapArt - Jří Stivín 80
2022 - Rudolfinum foyer - Praha - Stivín 80
2023 - Dom umenia Piešťany - Jiří Stivín 80
2024 - Galerie J. Sudka Praha - Tváře

AČK - Kameramani fotografují:
2008 - Divadlo bez zábradlí - Praha
2009 - VŠE Praha
2010 - VŠE Praha
2011 - VŠE Praha
2012 - VŠE Praha
2013 - VŠE Praha
2014 - VŠE Praha
2015 - VŠE Praha
2016 - VŠE Praha
2017 - VŠE Praha
2018 - Galerie Portheimka - Praha
2018 - MFF - Galerie umění Karlovy Vary
2019 - Galerie Portheimka - Praha
2020 - cena AČK za nejlepší PF 2020
2024 - Galerie Portheimka - Praha

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

BAIRD, Daniel. Patti Smith: Making the Past Present. Border Crossings. 2013 [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://bordercrossingsmag.com/article/patti-smith-making-the-past-present

BERGER, John. Ways of Seeing. London: Penguin Books, 1972. ISBN 978-0-14-013515-2.

CARTIER-BRESSON, Henri. The Decisive Moment. Paris: Editions Verve, 1952.

CARTIER-BRESSON, Henri. The Mind's Eye: Writings on Photography and Photographers. New York: Aperture, 1981. ISBN 978-0-89381-875-3.

CORBIJN, Anton. Anton Corbijn: Untold. London: Thames & Hudson, 2016. ISBN 978-0-500-54450-8.

ČIHÁKOVÁ NOSHIRO, Vlasta. Milan Cais. Artlist. 2015 [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://artlist.cz/umelci/milan-cais/

„Drifter|Flash" – Lenny Kravitz. Leica Camera. [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://leica-camera.com/de-AT/Leica-Galerien/Leica-Galerie-München/News-Program/„Drifter|Flash"-Lenny-Kravitz

FIDLER, Jiří. Okupace 1968. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2018. ISBN 978-80-242-6179-9.

FRIEDLANDER, Lee. Self-Portraits 1960–1974. New York: Aperture, 1974. ISBN 978-0-912334-87-1.

HARRIS, Jane Ursula. Eluding the Brand: Kim Gordon Interviewed. BOMB Magazine. 2020-02-14 [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://bombmagazine.org/articles/2020/02/14/eluding-the-brand-kim-gordon-interviewed/

JOSEK, Jiří. Beatnici v Praze. Praha: Argo, 2021. ISBN 978-80-257-3637-1.

KLECKNER, Iris et al. The Psychology of Selfies: Identity, Emotion, and Social Interaction. Journal of Social Psychology. 2016.

LANGE, Dorothea. Dorothea Lange: Photographs of the Depression. New York: Museum of Modern Art, 1966.

LEIBOVITZ, Annie. Annie Leibovitz at Work. New York: Phaidon, 2008. ISBN 978-0-7148-4974-3.

MARSHALL, Jim. Jim Marshall: Jazz, Rock, and the '60s. San Francisco: Chronicle Books, 2002. ISBN 978-0-8118-3128-4.

PITHART, Petr. Osmašedesátý. 4. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-2914-0.

POLEĎNÁK, Ivan. Mě všechno dvakrát anebo o Jiřím Stivínovi. Praha: Panton, 1989. ISBN 80-7039-063-8.

Photo London 2025. Atlas Gallery. [cit. 2026-04-18]. Dostupné z: https://www.atlasgallery.com/exhibition/photo-london-2025

RAUVOLF, Josef. Král majálesu po padesáti letech. Moderní dějiny [online]. 2015 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: www.moderni-dejiny.cz/clanek/kral-majalesu-po-padesati-letech/

SALGADO, Sebastião. Workers: An Archaeology of the Industrial Age. New York: Aperture, 1993. ISBN 978-0-89381-525-7.

WINOGRAND, Garry. Garry Winogrand: The Man in the Crowd. New York: Steidl, 2005. ISBN 978-3-86521-147-4.

JMENNÝ REJSTŘÍK

B

BERGER, John ... 56
BERNSTEIN, Leonard ... 41
BÍNA, Zdeněk ... 24–25
BIRGUS, Vladimír ... 8, 11
BOBEK, Pavel ... 46

C

CAIS, Milan ... 24–25
CARTIER-BRESSON, Henri ... 48, 56
CLINTON, Bill ... 14
CORBIJN, Anton ... 44
ČEREPKOVÁ, Vladimíra ... 54

D

DAŠEK, Rudolf ... 46
DAVIS, Miles ... 14, 40
DÉCZI, Laco ... 44

F

FIDLER, Jiří ... 8, 52
FIALKA, Ladislav ... 44
FOLTÝN, Petr ... 8
FORMAN, Miloš ... 36
FRANC, Roman ... 8, 11

G

GINSBERG, Allen ... 9, 14, 52–54
GORDON, Kim ... 20–21
GOTT, Karel ... 46

H

HAVEL, Václav ... 14

K

KEROUAC, Jack ... 54
KINGSLEY, Ben ... 18
KRAVITZ, Lenny ... 22–23

L

LANGE, Dorothea ... 48
LEIBOVITZ, Annie ... 44

M

MAPPLETHORPE, Robert ... 16
MARSHALL, Jim ... 44
MÁRA, Pavel ... 8
MATUŠKA, Waldemar ... 46
MRÁZ, Jiří ... 44

N

NEDVĚD, Milan ... 10
NEUBAUER, Arnošt ... 48

O

ONDŘÍČEK, Miroslav ... 36

P

PÁTEK, Jiří ... 10
PELNÁŘ, Ivo ... 10, 30–31
PETROVIČOVÁ, Míla ... 28
PITHART, Petr ... 8, 52

R

RAUVOLF, Josef ... 8, 54

S

SALGADO, Sebastião ... 48
SMETÁČEK, Karel ... 46
SMITH, Patti ... 16–17
STIVÍNOVÁ, Lenka ... 10, 14
SVOBODA, Milan ... 28
SVOBODOVÁ, Eva ... 28
ŠLAPETA, Ivan ... 34
ŠMOK, Ján ... 34–36

T

TUZAR, Jaroslav ... 34

U

UNGER, Oldřich ... 44

V

VACULÍK, Ludvík ... 52
VAŠULKA, Woody ... 36
VELEBNÝ, Karel ... 44

W

WINOGRAND, Garry ... 44, 48
WRIGHT, Leo ... 44

Ing. Petr Foltýn
Bakalářská práce
Jiří Stivín - Fotograf

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko–přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: Mgr. MgA. Roman Franc
Oponent: doc. MgA. Pavel Mára
Korektura: Mgr. Zuzana Foltýnová Nešporová
Grafika: Mgr. Jan Michoin
Tisk: Knižní nakladatelství a vydavatelství Knihovnička.cz

Počet normostran vlastního textu: 35,7
Celkový počet znaků včetně mezer: 77 665

2026